

ВІСТНИК

(Nachrichtenblatt
des Bundes

zur Befreiung der Ukraina)

Союза визволення України

Виходить що тижня в неділю.

Річна передплата виносить 15 К., 15 Мар., 3 Дол., 6 рублів,
піврічна 8 К., 3 рублі, квартальна 4 К. 50 сот., 1-75 руб.

Ціна сього числа 40 сот., 15 коп.

Редагує Комітет.

Видає і відповідає за редакцію: Микола Троцький.

Адреса редакції: Wien VIII., Josefstädterstraße 79, II, Tür 19.

Адміністрація: Tür 6. Телефон: 13430. Чек. конто: ч. 107.090.

Менших рукописей і віршів не звертаєть ся; з приводу того не входить ся в ніяку переписку.

IV рік. Ч. 20.

Відень, 13-го мая 1917.

Ч. 150

Повороту нема.

Під таким заголовком подало
„Діло“ за „Новою Радою“ з 12 н.
ст. квітня отсю статю:

Резолюції, винесені на вселюдних зборах, громадських і партійних з'їздах, конференціях і нарадах останніх тижнів, не полишають ніякого сумніву щодо тої політичної платформи, на якій об'єднують ся всі активні елементи української людности. Се старе наше домагання широкої національно-територіальної автономії України в російській федеративній республіці на демократичних підвалинах, з міцним забезпеченням національних меншостей нашої землі.

Інакше й бути не могло. Домагання народоправства й суто демократичного ладу на Україні, у відокремленій „несумісній“ автономній Україні, зв'язаній тільки федеративним зв'язком чи то з іншими народами славянськими чи то з іншими народами й областями російської держави, — се старе гасло, підняте ще в 1840-х роках найкращими синами України: Шевченком, Костомаровим, Кулішем, Гулаком, Білозерським і іншими. Від того часу воно не переставало бути провідним мотивом української політичної мисли, організаційної роботи, культурної і громадської праці. Нерозгортване тільки часами широко й прилюдно, з причини цензурних заборон і репресій, якими старий режим Росії окружав гасла автономії і федерації, — воно повторяло ся неустанно всюди й завжди, як тільки українське громадянство діставало змогу свобідно висловити свою гадку з трибуни першої і другої Думи, в пресі „днів свободи“ і т. д. Тепер воно могло бути проголошене не тільки друкованим словом, але й живим — на великих зборах, маніфестаціях і в усякого рода прилюдних заявах, до котрих прилучають ся українські й неукраїнські зібрання на місцях, заявляючи солідарність з ними і потверджуючи, що се домагання всього українського громадянства та всіх політично-свідомих верств України.

Без сумніву воно зістанеть ся тою середньою політичною платформою, на котрій буде йти об'єднання людности України без різниці верств і народностей. Середня між програмою простого культурно-національного самоозначення народностей і домаганням повної політичної незалежності. Програма культурного самоозначення, котру недавно в одній з своїх промов необережно прийняв за міру національних домагань народів Росії, і в тім і народу українського, голова нинішнього тимчасового правительства кн. Львов, тепер вже нікого на Україні не вдовольить. Ті часи, коли українському громадянству приходило ся рахувати ся з обставинами старого режиму, з неможливістю виявити масову волю українського народу до всеї

повноти національного життя і з тим недовірем, яке виявляло до українства, як до руху народнього, громадянство російське, навіть поступове, — минули безповоротно. Українці не мають вже потреби переводити педагогічну роботу над сим громадянством, по принципу „від легшого до труднішого“, висувачи на чергу найбільш елементарні, безсумнівні для всякої простої, тільки гуманно і культурно настроєної людини, як домагання українського навчання в школі, допущення української мови в урядуванні, суді і церкві на лінії, де українські маси стрічають ся з культурою, громадською і державною організацією. Сі скромні домагання, повторювані так довго і так ще недавно, коли були-б услухані в час, витворили-б трівку моральну зв'яз між українським громадянством і російською державністю і великоруським поступовим громадянством. Але вони не були услухані. В критичний момент, коли російське правительство, користаючи з війни, заходило ся знищити і викоринити українство в Галичині і в Росії, не спиняючи ся перед найбільш вандальськими, варварськими заходами, Українці не знайшли помочи і підтримки у великоруським громадянстві, — крім деяких соціалістичних груп, ісе — треба правду сказати — викликало в Українцях глибоку зневіру до російської поступовости і демократії, до можливости забезпечити повноту українського національного життя в рамках російської конституційности. З тим зростало ще більше переконання в неминучій потребі забезпечити українському народови державне право — чи то федерацією російської держави, а як ні, то повною незалежністю України — як запоруку його вільного політичного й національного розвитку. Від сього не може бути повороту назад в пройдені стадії чисто культурного самоозначення або культурної автономії.

Широка автономія України з державними правами українського народу в федеративнім зв'язку — се та програма даного моменту, від котрої не може бути уступлення назад. Всякі перешкоди, всякі вагання в задоволенню її з боку провідників російської держави чи кермующих кругів російського громадянства може мати тільки один наслідок, — се повне пересунення центра ваги в бік українського самостійництва. Прихильники України тепер годять ся зістати ся на спільній платформі широкої національно-територіальної автономії і федеративного забезпечення державного права України. Але прапор самостійної України стоїть і розгорнеть ся з хвилею, коли всеросійські централісти захотіли-б вирвати з наших рук стяг широкої української автономії в федеративній і демократичній російській республіці. Се ясно і — повинно бути ясно керманічам російської держави.

М. Грушевський.

М. Василенко і С. Єфремів про українську справу.

„Утро Росії“ з 14 (1) квітня приносить під заг. „Серед Українців“ вивід свого київського кореспондента з М. Василенком і С. Єфремовим.

М. Василенко, визначний громадянський діяч, член центрального комітету партії кадетів, автор великої праці по історії України, яку недавно повітала з великими похвалами, тепер назначений попечителем київської наукової округи, сказав:

Переверот в Росії стрінули Українці з великим одушевленням. По Жидях певно на українську народність упало найбільше переслідувань старого ладу. Цілю упавшої влади було зовсім знищити українську народність. Всі міри тої влади за Столипіна і після нього звертали ся в тім напрямі. Можна дійсно дивувати ся тій живучості, тій силі відпорности, яку виявила українська народність, аби не загинути. За ті тяжкі часи українська народність нагромадила багато потенціальної енергії, яка тепер за нового ладу й повинна проявити ся з особливою силою.

Політика упавшого правительства в середині і зокрема його міри під впливом зграї пройдисвітів у Галичині довели до того, що в останніх часах старого режиму на Україні стали зростати, особливо серед молодіжи, крайню сепаратистичні течії, висловом яких було гасло самостійної України. В більше поміркованих українських шарах так само почала брати перевагу байдужність до долі Росії як держави (неутральність), що особливо було небезпечно в годину війни.

Переверот в Росії по моїй обсервації різко змінив настрої серед українського громадянства. Я не скажу, розумієть ся, що крайні гасла відпали, але їх не ставлять так різко, як давнійше. І кооперативний зїзд, котрий щойно відбув ся у Києві, й віче по маніфестації в неділю 19 марта ухвалили резолюцію піддержувати всяким способом тимчасове правительство. Невтральність до долі Росії щезла. Навпаки народив ся великий інтерес і змагання перемінити її на доцільніших основах. Українці приймають дуже діяльну участь в громадянських організаціях.

Український громадянський рух все був народній. Він не міг і не може бути иншим крім демократичного. Україна багато втерпіла від монархічного режиму. Сама вона ніколи в своїм минулім не знала монархічних змагань. Тому природна думка, що свідомо українська інтелігенція і народ повинні висловити ся тільки за республікою.

Від часу свого прилучення до Росії Україна все боронила своїх автономних прав. Коли їх знищено, ідеологія громадянського руху на Україні мала право домагати ся приложення автономного ладу у відношенню до України. Починаючи від декабристів, в Кирило-Методіївським Братстві і в дальшій часі український рух видігав принцип державної перебудови Росії—федеративної республіки. На сій платформі й тільки на тій може стояти український народ і при виборах до Установчих Зборів. Я сподіваю ся, що російська громадянська думка віднесеть ся з повною прихильністю до українських кличів і піддержить їх.

Найближшими задачами для Українців на мій погляд є: приготування до Установчих Зборів і всестороннє розроблення проекту української автономії, а також здійснення ряду найближчих культурних завдань (преса, школа і т. д.).

Міністерство народньої просвіти пішло вже шляхом заведення української мови в народній школі. Ясна річ, перехід — дуже делікатна справа: тут змішані й інтереси инших національностей і інтереси учителів. Я не сумніваю ся, що одно й друге візьме під увагу, як міністерство народньої просвіти, так і українське громадянство.

Борячи ся за волю України, Українці признавали її як волю і рівноправність усіх національностей. Виборюючи матерню мову в школі для Українців, українські діячі виставляли такий самий принцип і для инших національностей.

Я переконаний, — питання про школу і мову на Україні порішить ся широко та справедливо на основах тих свобод, які досягнула тепер Росія. В такім змислі (збереження прав меншости) висловлено погляд у статі „Українська шкільна справа“ в першій числі „Вістей з Української Центральної Ради у Києві“, що вийшли 19 марта в день грандіозної української демонстрації у Києві.

Величезні задачі перебудови цілої Росії і зокрема України можна досягнути не революційним шляхом, а шляхом систематичної творчости. Тому конче потрібні умови спокійної праці. Для того Українці висловлюють ся за піддержанням тимчасового правительства всіма способами, щоб дати йому можливість здійснити волю і підготувати таку тяжку справу, як скликання Установчих Зборів у часі війни.

Думаю, в такім змислі висловить ся і український конгрес, який відбудеть ся у Києві з початку квітня. На тім конгресі мають вибрати і всеукраїнський виконавчий орган, котрий і буде авторитетним органом для представництва інтересів і жадань усієї України. До сього часу органи повставали в окремих місцевостях і на заяви тих органів треба глядіти, як на місцевий вислів місцевих думок, а не всієї України. Тому до часу скликання конгресу мені трудно, я навіть вважаю неможливим говорити про те, в якій формі і як широко будуть поставлені домагання України. Се з мого боку було б висловом на здогад і маломотивоване. Думаю, що на конгресі боротимуть ся різні течії і правдоподібно настане порозуміння. А порозуміння майже все—се середня.

С. Єфремів, відомий український і російський публіцист (співробітник „Русского Богатства“), сказав вашому кореспондентові:

В останніх роках, — часі змарнування політичного життя — українське громадянсько-політичне життя зосереджувало ся в Товаристві Українських Поступовців (автономісти-федералісти), яке складаєть ся з автономних громад розкинутих по Україні. Течія української політичної думки, яку представляє собою ся організація, видігав три основні точки програми: автономія України, федеративний лад в Росії і парламентаризм. На тих трьох пунктах об'єднують ся всі українські активні елементи без різниці партій. Ті самі домагання виставляємо ми і тепер і під тими гаслами підємо на Установчі Збори. Є серед Українців течія, лівіша в національній дусі, яка домагаєть ся утворення незалежної України; але і представники сеї течії годять ся з нами щодо того, що найближшою задачею є автономна Україна при федеративній ладі Росії, причім остання думаєть ся як федеративна демократична республіка. Україна при такім ладі повинна бути автономною країною з повною внутрішньою самоуправою, з повною свободою культурної роботи: національна школа, суд, національна форма міської і земської самоуправи і т. д. Ми бажали б, щоб у склад автономної України увійшли також і Галичина, Буковина й Угорщина. На відвороті давнійше, перед переверотом, ми були проти того. Бо деспотична Росія знищила б демократичні інституції в тих землях. Загалом переверот викликав різку переміну в наших настроях. З початку війни всі українські елементи були в опозиції до урапатріотизму, який панував серед російського суспільства, й закликували до активної боротьби за внутрішні переміни в Росії, думаючи, що без того ніякі визвольні гасла не мають змислу й війна буде безуспішна. Тепер, коли то, чого ми думали ся, здійснило ся, утворив ся повний контакт Українців з російською суспільною думкою, ми вважаєм, що поразка Росії при теперішніх умовах принесла б ненаправну шкоду справі волі народів Росії.

З иншими українськими діячами поговорити не вдало ся мені. В. Науменко категорично відмовив ся говорити до часу скликання українського конгресу (з початку квітня); Степенка тепер нема в Києві. Инші українські діячі помітно ухилиють ся від розмов до часу вироблення середньої течії, які боротимуть ся на теперішнім конгресі, котрий має відбути ся.

Національне питання в Росії.

Одним з перших актів тимчасового правительтва було скасування всіх національних і релігійних обмежень. Але сей акт не лише не розв'язував національного питання, а навіть і мало зачіпив його. Скасовані обмеження відносили ся головним чином до Жидів і до католиків, себто Поляків. Інші нації й релігії, з виїмкою хіба сектантів, формально майже не мали обмежень у горожанських правах і при старім правительстві. Коли тимчасове правительтво хотіло згаданим актом відвернути увагу поневолених націй від ґрунтового порішення національного питання, то воно сильно помилило ся.

Революція не лише знищила старий самодержавний, централістичний лад, вона показала перед цілим світом, що Росія була державою національностей і повинна уконституувати ся яко така, коли хоче й надалі існувати. Російське громадянство приходить до сього переконання дуже повільно й вагаючи ся. Воднім з попередніх чисел ми подали статі органу правлячої тепер партії „Народної Свободи“ — „Річи“, органу „Республіканського Союзу“ — „Русскої Волі“ й органу трудовиків — „Дня“, які висвітлюють відношення сих груп до української справи зокрема й національного питання загалом. Щодо „Нового Времени“, яке по своєму теперішньому напрямку має всі дані зробити ся органом октябристів, то воно дивним способом замовкло, хоч перед революцією більш ніж яка інша часопись розписувало ся про „мазепинську небезпеку“. Лише недавно, полемізуючи з віденською „Neue Freie Presse“, яка зраділа, що революція знищила небезпечний для Європи панславизм, „Новое Время“ урочисто заявило, що царизм не мав нічого спільного з панславизмом, а навіть переслідував панславистів і славянофілів. Перемінений орган російських націоналістів згадує, що вже другий Романов (Олексій Михайлович) заслав на Сибір „панслависта“ — Юрія Крижанича, й наводить довгий список подібних „панславистичних“ „страстотерпців“; але в якій формі „Новое Время“ уявляє собі панславизм, „увільнений“ від царизму, воно поки-що не говорить.

Забрала голос в національним питанню і соціалістична преса, а навіть почала з сього приводу полеміку. В 19 ч. „Правди“ з 28 марта с. с., органі соціалдемократичної фракції — „большевиків“, уміщено фейлстон К. Сталіна під заг. — „Проти федералізму“, в котрім він полемізує з „Ділом Народа“, органом соціал-революціонерів, яке в своїм 5 ч. принесло статю „Росія — союз областей“. В сій статі пропонуєт ся повернути Росію в федеральну державу, в союз областей. „Хай федеративна російська держава прийме від окремих областей (Малоросія, Грузія, Туркестан і т. д.) атрибути суверенності... Але хай вона дасть окремим областям внутрішню суверенність...“ „Хай буде єдина російська армія, єдиною монетою, єдина зовнішня політика, єдиний найвищий суд; але хай окремі області єдиної Держави будуть вільні в самостійнім творенню нового життя. Коли Америка в 1776 р. союзним договором утворила „Получені держави“, то хібаж ми в 1917 р. не можемо сотворити міцний союз областей?“

„Правда“ дивить ся на справу трохи инакше й доводить, що „Получені Держави“ та Швайцарія йшли від федералізму до унітаризму, бо розвиток капіталізму з його централістичними тенденціями простує не до федеративних, а до єдиностійних державних форм. „Ми не можемо“ — пише далі „Правда“ — „не рахувати ся з сими тенденціями, коли не хочемо повернути назад колесо історії. Для всіх ясно, що області Росії получені з її центром економічними і політичними зв'язками й, чим демократичніша буде Росія, тим тіснішими будуть єї зв'язки.“

„Те, що в Росії звуть областями, які потребують, скажім, автономії (Україна, Закавказзе, Сибір, Туркестан і т. д.), не є звичайними областями в роді Урала чи Поволжя, а окремими частинами Росії з певно означеним побутом і (неросійським) національним складом населення. Тому-то авто-

номні (чи федеративні) штати Америки чи Швайцарії не тільки не розв'язують національного питання, а навіть і не ставлять його, а автономію чи федерацію областей в Росії для того і пропонуєт ся, щоб поставити й розв'язати національне питання, бо в основі поділу Росії на області лежить національна ознака. Федералізм в Росії не розв'язує національного питання, а затемнює і ускладнює його. Половинчасті, перехідні форми федералізму не задовольють і не можуть задоволити інтересів демократії. Рішення національного питання повинно бути остількиж життєвим, оскільки радикальним і кінечним: 1. право на відокремлення для тих націй, що населяють області Росії, які не можуть і не хочуть лишати ся в рамках державної цілості; 2. політична автономія в рамках одноцільної держави з єдиностійними конституційними нормами для областей з окремим національним складом, які захочуть лишити ся в рамках цілої держави. Так і лише так має бути порішене питання областей в Росії“.

Наведений уступ соціалістичної полеміки в національній справі показує відрадне явище, що національне питання є і для російських соціалістів, принаймні для соціалреволюціонерів і „большевиків“, існуючим. Більше того, для перших і для других Україна є окремою національною областю. Сама суперечка між згаданими партіями основана поперше на неточнім означенню понять автономії й федерації, а по друге на тім, що вони хочуть рішати національне питання однаково для різних областей, більших і менших, з менш і більш одноцільним національним складом. Помилка „большевиків“ зокрема містить ся в тім, що вони признають централізуючий вплив капіталізму лише для держави, але не для нації, хочби і такої значної, як Українці.

Відношенне окремих груп російського громадянства до національної, а зокрема і української справи, поволі виявлюєт ся. Як то видно з статі київської „Нової Ради“ п. з. „Воля українського народу“, відношенне деяких груп російського громадянства до автономії України не дуже то симпатичне. Правительтво все ще уникає виявити цілком своє відношенне до справи української автономії. Военний міністер Іучков висловив перед представником Українців бароном Штейнгелем у київськім виконавчім комітеті лише переконання, що складові частини Росії „матимуть певну міру самоврядування“.

Але Українці не дуже то в'яжуть ся плянами тимчасового правительтва й російськими партійними суперечками щодо української справи. Проти сумнівів і поріжнення російського громадянства в справі поневолених націй Українці єдиностайно піднесли гасло української самостійності в федеративній Росії. Українці не сперечають ся між собою про майбутні політичні форми української самостійності, але з кождим кроком у напрямі конкретної націоналізації господарського, культурного й соціально-політичного життя на Україні наближають ся до усамоствінення Рідного Краю.

М. Троцький.

Організація українського війська.

„Кіевская Мысль“ з дня 1 квітня (19 марта) повідомляє: 16 марта відбуло ся засідання установчих зборів Українців вояків-козаків, на якім обговорювали ся такі справи: 1) про відкриття українського військового клубу, 2) про організацію українського війська й 3) про українську маніфестацію, призначену на день 19 марта. Предсідателем зборів одноголосно вибрано підполковника Павла Волошина, начальника штабу резервної дивізії, товаришем предсідателя — адютанта київської (української) військової округи, капітана Сахно-Устимовича, секретарями підпоручника Міхновського, прапорщика Гоца та юнкера Лукіянова. Справа відкриття українського військового клубу викликала дуже оживлену обміну гадок, по чім прийнято єдиноголосну постанову відкрити клуб яко самостійну цілком окрему українську військову організацію. Сю постанову прийнято довго невмов-

каючими оплесками й окликами „Славно!“ Вибрано організаційне бюро для проведення в життя постанови про відкриття клубу. На внесення председателя зборів вибрано почесним членом нового клубу присутнього на зборах команданта військ київського гарнізону генерал-лейтенанта Цищовича.

В справі організації українського війська постановлено, що організація цього війська має відбуватися через комплектування охочо-комоних полків імені гетьмана Богдана Хмельницького з усіх родів оружя. Подробиці української військової організації розроблює український військовий організаційний комітет. У справі участі військ київського гарнізону в українській маніфестації 19 марта ухвалено віднести ся до начальника київського гарнізону, щоб він видав розпорядок у формі приказу військам київського гарнізону, щоб Українці всіх військових частей прибули на призначені їм місця з оркестрами музики й національними прапорами окремими частинами.

З „Нової Ради“ з 12 квітня подає „Діло“ ось що про військовий клуб ім. гетьмана Павла Полуботка:

На засіданню Товариства українського військового клубу імені гетьмана Павла Полуботка ухвалено такий статут цього клубу:

§ 1. Товариство має назву „Український Клуб Військовий імені гетьмана Павла Полуботка“. § 2. Головним осідком Т-ва є столицне місто Київ. Філії (відділи) Т-ва можуть бути по всій Україні. Товариство має свою госпуду, де можуть збиратись усі його члени. § 3. Т-во має на меті згуртування в одній сімї усіх воєнків, лікарів і військових урядовців української народности під прапором: Федеральної Росії — Автономної України. § 4. З тою метою Т-во улаштує лекції і відчити, видає брошури, книги й часописи. Т-во уладжує прогульки, вправи, ігранки, забави і т. ин. § 5. Кошти Т-ва складають ся з обовязкових внесків, добровільних жертвовань, прибутків від видання книг, брошур, прогулок, концертів і т. д. § 6. Обязковий помісячний внесок становить: від салдата 10 коп., від юнкера 25 коп., від обер-офіцера 1 карб., від штаб-офіцера 2 кар., від генерала 3 карб. § 7. До Т-ва може вписатись кожда людина української народности, що належить до війська: салдати чи офіцери, фершали, військові лікарі, військові урядовці і т. д. Військові товариші неукраїнської народности можуть бути гостями на умовинах, вироблених радою Т-ва. § 8. Вступ в члени Т-ва відбуваєть ся за згодою ради Т-ва по рекомендації місцевих українських військових рекомендаційних комітетів, якими є органи Т-ва. Особи, відомі раді, можуть бути прийняті до клубу й без рекомендації. § 9. Рекомендаційний комітет вибираєть ся загальним голосуванням в кожній військовій окремій часті і складаєть ся неменше як з 3 і найбільше як з 11 людей української народности. Сей комітет рекомендує членів з своєї військової часті. § 10. Справами Т-ва кермує рада Т-ва, яка складаєть ся з 24 членів і 12 до них кандидатів. § 11. В склад ради мають обовязково увійти: 1 генерал, 1 штабовий офіцер, 3 обер-офіцери, 1 лікар військовий, 1 військовий урядовець, 2 юнкери, 7 салдатів, 2 фершали, а останні — по вибору загальних зборів. Кандидати вибирають ся в тій же пропорції, уважаючи генералів і шт.-офіцерів за одну категорію. § 12. Рада обирає голову і двох заступників йому, скарбничого і підскарбія. § 13. Засідання ради дійсні, коли на них прибуло неменш 12 членів ради, в тім числі голова або його заступник і секретарь або його заступник. § 14. На обовязку ради полагоджувати усі справи Т-ва, кермувати й направляти його життя згідно з статутом і ухвалами загальних зборів. § 15. Для улаштування відчитів, видавання часописей і т. д., як загальні збори, так і рада обирають особливі комісії спеціального призначення. § 16. Загальні збори — верховна управа всіма справами Т-ва. Загальні збори бувають звичайні й надзвичайні. Звичайні мають відбуватись 16 березня — що року, надзвичайні по потребі. § 17. Крім загальних зборів усіх членів Т-ва відбувають ся в першу суботу по першій даті кожного місяця

збори усіх рекомендаційних комітетів (§ 9) для вироблення спільної діяльности в досягненню мети Т-ва. При потребі збори рекомендаційних комітетів можуть відбувати ся й частійше. § 18. Майном Т-ва заряджує особлива господарча комісія, яка обираєть ся на загальних зборах з 5 людей на основах § 11 і 3 кандидатів. § 19. Грішми Т-ва завідує рада Т-ва. Асіновки мусять бути підписані головою, секретарем і скарбничим або їх заступниками. § 20. Для ревізії й догляду за діяльністю інституцій товариських вибираєть ся на загальних зборах Ревізійна Рада з 5 членів і 3 заступників. § 21. Т-во має печатку з своєю назвою.

За „Новою Радою“ доносить „Діло“ також ось що:

„Українське віче салдатів і офіцерів фронтовиків, зібране дня 28 березня 1917 р. у Києві, щоб запобігти дезорганізації війська і зміцнити його военну силу, постановило:

Найперше треба зорганізувати українську національну армію з усіма родами зброї.

1) В склад сеї армії повинні входити:

а) Дозволений уже охочекомонний полк, для котрого потрібно негайно виділити кадри.

б) Зі всіх тилкових частей виділити салдатів і офіцерів Українців на формування українських полків по звичайному військовому статуту полків піших, кінних, гарматних бригад, інжинірних команд, команд фльоти і авіації з урядовою мовою українською.

2) Щодо фронтових частей: всіх Українців салдатів і офіцерів згуртувати по зможі в окремі національні групи, спроквола, як то зазначено в попереднім пункті.

3) Уважаючи на те, що землю українську починають захоплювати в свої руки чужинці в справах спекуляційних, просимо УЦР. вжити заходів, щоб народні добра не продавали ся і не віддавали ся на аренду чужинцям на довгий час, до видання нових законів, і стежити за сим через спеціальних комісарів.

4) Сі ухвали подаємо до відома УВР. і УЦР. і просимо зробити відповідні офіційально заходи перед тимчасовим урядом, аби переведено як найскорше сі ухвали у життя.“

Постанови Української Військової Ради прийняло зібране київських юнкерів-Українців і ухвалило таку резолюцію, як доносить „День“ з 13 квітня (31 марта):

„Всі полки, що стоять на території України, повинні комплектувати ся виключно з Українців—салдатів і офіцерів, бо зовсім безцільне се розкидати їх по всій Росії. Українців, що покінчили військові школи, треба призначувати до полків, котрі стоять на Україні. Для вивчення у військових школах усіх Українців треба посилати виключно до шкіл, що знаходять ся на території України. Салдатів, що знаходять ся в полках не на території України, треба конче виділити в окремі чети й баталіони й по можности переводити в полки, що знаходять ся на території України. Сю резолюцію ухвалено предложити українському военному комітету, раді салдатських депутатів київського гарнізону, Раді робітничих депутатів петроградської округи й міністрови війни.“

Про відношення донських і кубанських козаків до української справи доносить „Новое Время“ з дня 21 (8) квітня в телеграмі з Києва таке: „У звязку з пропагандою самостійної України жваво обговорюєть ся питання про відношення до сеї справи козаків. Багато людей думає, що козача свободолюбність, яка веде свій початок від днів Запорозжя, рідна для українства. Тут панує переконання, що донські й терські козаки зіллють ся з Україною. Ходять чутки, що якісь делегати їздили на Дін і дістали на се згоду донських козаків.“

Про утворення українського авіаційного комітету в Києві доносить „Кіевская Мысль“ з 13 квітня (31 марта) ось що: Відбули ся перші збори авіаторів Українців—салдатів, офіцерів і військових чиновників авіаційних частей; вибрано тимчасовий авіаційний комітет, до якого увійшли представники від салдатів, офіцерів і техніків авіаторів. 29 марта відбуло ся засідання авіаційного комітету. Розглянувши справу доповнення комітету виборними представниками від

Українців усіх авіаційних частей Київ, комітет постановив негайно перевести вибори й скликати новий комітет 31 марта о 7 год. веч. в педагогічному музею. Комітетови будуть предложені до розглянення такі питання: 1) утворення всеукраїнського воєнно-авіаційного комітету; 2) план діяльності комітету: націоналізація в найкоротшій часі кількох авіаційних відділів на фронті й одного з парків по заду, утворення зразкового українського авіаційного відділу, основанню школи авіації в Києві; 3) організація фінансової помочи заходам комітету, мобілізація авіаційних технічних сил України і відкриття першого авіаційного українського заводу в Києві.

Український військовий клуб організував ся також у Москві, як подає „Утро Росії“ з дня 12 квітня (30 марта): „В сих днях відбули ся збори військових Українців. На зборах рішено організувати український військовий клуб. Прийнято тимчасовий статут клубу, по якому в члени клубу приймає ся на рівних правах офіцерів, військових урядників, військових лікарів, юнкерів і салдатів. Головним завданням клубу є поширення республіканських ідей і жаданню автономії України. Вибрано бюро до навязання зносин з українськими організаціями в Петрограді, Києві й інших містах.“

Зїзд українських поступовців.

Про зїзд українських поступовців доносить „День“ з 18 (5) квітня з Києва: 25-26 марта в Києві відбув ся численний зїзд Українців-поступовців. Прибули делегати Петрограду, Москви, київської, чернігівської, полтавської, подільської губернії, Чорноморщини й Кубані. Зїзд прийняв отєї ухвали: Одногласно прийняв зїзд резолюцію в справі піддержання тимчасового правительства, дальше зїзд постановляє, задержавши і на далі „товариство“, прийняти замість старої назви, яку диктували умови часу, нову назву „Союзу Українських Автономістів-Федералістів“ як таку, що відповідає його основним принципам. Автономним організаціям, що входять в „Союз“, або окремим групам в їх складі лишаєть ся волю самоозначення в партійнім змислі.

По основному питанню про автономію України зїзд прийняв ухвалу: Негайно всіма силами та способами творити автономію України, поробити заходи, щоб надати їй можливо найбільшого авторитету організаційними зборами всіх груп населення України, а її остаточну санкцію перенести на Установчі Збори цілої Росії. Опісля зїзд поручає раді Союзу організувати комісію для розроблення і уложення проекту автономії України.

Що торкаєть ся відношення до інших національностей, зїзд постановив: в загальнім організаційнім статуті „української автономії“ внести принципи забезпечення прав національних меншостей і негайно практично переводити їх у життя.“

Завданням найблизшого часу зїзд уважає організацію сил, утворення виборних комітетів на місцях, можливо широке притягнення і об'єднання народніх мас на економічнім, політичнім і культурнім ґрунті, а також поворот на Україну інтелігентних робітників, що живуть поза її межами, і використання досвіду Галичан, які находять ся сьогодні в Росії. Велике значіння надає зїзд можливо широкому розвитку професіональних організацій, учителів, духовенства і т. д., а особливу увагу треба звернути на утворення селянського союзу. Подрібно розроблення плану організації сил зїзд полишає всеукраїнському конгресови з 6, 7 і 8 квітня, до участі в котрім закликають ся всі українські організації.

Переходячи до реальної роботи, яка впливає з задач хвилі, зїзд признає конче необхідним негайне підготовлення до націоналізації всіх громадських постанов на Україні, поручивши раді розроблення її планів і переведення їх у життя.

Останнім питанням було питання про винахід засобів. В сій цілі зїзд постановляє перевести доходи оподатковані членів Союзу, закликати суспільні організації до участі

в загально-національних видатках, а раді поручає розробити та здійснити проект українського національного банку.

На закінчення зїзд приймає у звязку з ухваленими постановами отсей текст телеграми на імя тимчасового правительства: „Союз Українських Автономістів-Федералістів на зїзді 25-26 марта в Києві постановив піддержувати тимчасове правительство й поручає представництво інтересів Союзу Українському Національному Комітетови в Петрограді з А. Лотоцьким на чолі“.

Докладніші інформації про сей зїзд приносить „Кієвская Мысль“ з 10 квітня (28 марта). Доповнюємо звіт про не „Дня“ подробицями, яких нема в його звітненню, а які приходять у звітненню „К. Мысли“. На зїзді були представники від українських громад, які входять у склад названої організації, — Полтави, Чернигова, Харкова, Одеси, Житомира, Камінця Подільського, Катеринослава, Петрограду, Москви, Сум, Сосниці, Кременчуга, Константинограду, Переяслава, Уманя, Винниці, Азова, Чорноморщини, Гадяча, Лубнів, Золотоноші, а також і з інших місцевостей, сіл і містечок на Україні. До президії зїзду увійшли М. Грушевський як предсідатель, І. Шраг (Чернігів) і А. Лотоцький (Петроград) як товариші предсідателя, І. Крижановський (Умань) і А. Приходько (Чернігів) як секретарі. Відкрив зїзд промовою предсідатель М. Грушевський, що привітав перший явний український зїзд, який відбуваєть ся в умовах свободного існування. С. Фремів представив короткий історичний нарис діяльності „Товариства“, ставлячи його повстання і роботу у звязок з історією національного відродження України й традиційними домаганнями відроджуваного народу — автономізмом-федералізмом. М. Грушевський доповнив сей реферат вітками про діяльність ради товариства вже в революційний період. Один за другим виходять на трибуну представники провінціальних громад, даючи загально сильну та яскраву картину випадків і настроїв на місцях. Ся частина зїзду представляє величезний фактичний матеріал, який постановлено окремо надрукувати по його розробленню. Настрій на провінції мужній. Організаційна робота розвиваєть ся в повну широту, захоплюючи вже не тільки верхи інтелігентного громадянства, але й дістаючи ся до села й там викликаючи відповідні настрої та змагання до організації на національнім принципі.

Між численними привітаннями телеграфом, які одержав зїзд, особисто привітали зібраних представників грузинських соціалістів-федералістів і білоруського національного комітету в Мінську.

Вечір 25 й денне засідання 26 марта були присвячені рефератови В. Прокоповича про тактику й дискусія з приводу тез сього реферату. По обговоренню зїзд прийняв цілий ряд резолюцій.

Всеукраїнський національний зїзд у Києві в днях 6, 7 й 8 квітня.

В попереднім числі „Вістника“ подано звіт про другий день нарад зїзду, подане за „Новою Радою“ „Ділом“. Містить ся там також ухвалена зїздом засаднича резолюція про національно-територіальну автономію в федеративній республіканській Росії. На підставі наспівших російських часописей подаємо дальші інформації про сей зїзд.

„Кієвская Мысль“ з 10 квітня (28 марта) подає докладну програму зїзду. На зїзд мали право присилати своїх представників усі українські політичні, культурні, професіональні, територіальні та всі військові, селянські й робітничі організації. Організації, що мають до 50 членів, могли послати на зїзд одного представника, звиш 50—2 представників, звиш 100 — 3 і звиш 300 — 5 представників, але в жаднім разі не більше п'ятох. Організаційні комітети, об'єднані організації, союзи союзів мали право посилати на зїзд по одному своєму делегатови, крім депутатів і організацій, котрі входили в їх склад. 6 квітня мали бути прочитані реферати: державне право й федеративні домагання на

Україні; федералізм; заведення демократичної федеративної російської республіки; автономія повна, обмежена, національно-територіальна й національна. Домагання широкої національно-територіальної автономії на Україні; право національної меншости на Україні. 7 квітня на зїзді мали вислухати привітів і прийняти депутації від громадянських організацій, а також призначено реферати: основні принципи організації української автономії; спосіб і порядок фактичного творення автономії України; українська автономія та всеросійські Установчі Збори; оборона інтересів національної меншости; конкретні українські домагання до тимчасового правительства. 8 квітня організація Центральної Української Ради. Вибори членів ради. Програма зборів вироблення автономного уставу України. Організація представництва. Вибір комітету для розроблення автономного уставу України.

Цікаві далі інформації про „непорозумінне“, лагідно говорячи, яке виникло на передодні зїзду між Українцями та якимись зайшлими елементами або таки своїми „землячками“, що певне через непорозумінне попали до місцевої ради робітничих і салдатських депутатів.

„Русское Слово“ з 19 (6) квітня подає про се такі подробиці. Передучора на міжпартійних соціалістичних зборах представники Українців зложили заяву про свій намір скликати краєві Українські Установчі Збори в цілі октроювання територіальної автономії України без порішення цього питання всеросійськими Установчими Зборами. Ся заява викликала сензацію. Представники Ради робітничих депутатів, а також представники салдатських депутатів негайно зложили рішучий протест проти таких намірів хочби части Українців. Вістки про наміри Українців-соціалістів викликали також поважну тривогу в усіх громадянських організаціях, наслідком чого виконавчий комітет скликав об'єднані збори президій і виконавчих комітетів найавторитетніших громадянських організацій, на котрі закликано представників Української Центральної Ради в цілі вияснення питання про справжнє змагання відповідальних українських діячів.

Відкриваючи збори, представник городського виконавчого комітету Страдомський просить Українців відповісти, чи мають підставу чутки, що є сильна політична течія, яка має на цілі негайно октроювати демократичну українську республіку, а може навіть проголосити самостійність України?

Предсеідагель Української Ради проф. Грушевський, не даючи відповіді на поставлене питання, сам питає: З ким ми тут стрінули ся, з товаришами, чи противниками? Чи признаєте ви право народу на своїй території будувати своє життя, чи ви — представники старої системи обмосковлення! Просимо вас з початку висловити принципиальне відношення до прав українського народу на національне будівництво. Вкінці Грушевський складає протест проти погроз від імени Ради салдатських і робітничих депутатів, які дійшли до Українців, що коли український конгрес, який відкриває ся 6 квітня, проголосить себе Установчими Зборами, то його розженуть багнетами військ.

Представник центральної Ради салдатів заявляє, що салдати й офіцери Українці, зорганізовані в своїм товаристві, прийняли чутки про багнети з тривогу. Члени товариства постановили боронити прав українського народу. — Товариш предсеідателя городського виконавчого комітету, Григорович-Барський вказує, що тривогу викликає не принципиальне порішення питання, а акція в справі переведення у життя національного самоозначення. Представник жидівських організацій Фрумін заявляє: Ми думаємо, що в інтересі скріплення волі і в інтересах держави вся будова нового свободного життя має переводити ся в державно-правовім, а не захватнім (?) порядку. — Представник Української Ради заявляє, що октроювання автономії України може порішити зїзд при участі

всього населення України без ріжниць національностей і віроісповідання. — Представник салдатських депутатів Брандман заявляє, що військовий гарнізон (?) думає, що тільки всеросійські Установчі Збори можуть порішити питання про будучу будову Росії. — Український письменник Винниченко від імени українських с. д. заявляє, що конгрес не має на цілі ніяких захватних цілей, тому не проголосить себе Установчими Зборами. — Представник Ради робітничих депутатів Незлобін твердить, що серед Українців слідна сильна сепаратистична течія, яку треба здержувати.

Представник воєнної ради кївського гарнізону капітан Карум домагаєть ся, щоб Українці „відкрили карти“ й відмовили ся від негайного октроювання України... Ми військові просимо вас не видвигати тих питань, які внесуть незгоду, не перешкаджайте (?) нам боронити вітчизни, боронити волі.

Письменник Винниченко заявляє, що сепаратистичний рух треба уважати помершим (?). Нам Росія дорожша ніж вам (?), бо нас більше угнітали. Ми хоронитимемо волю від посягань, як зправа, так і зліва. Я відкрито розкриваю карти: Як буде доказано, що здійснення наших змагань внесе дезорганізацію і принесе шкоду справі нашої свободи, ми, не надумуючи ся, відмовимо ся від нашого шляху (?). Але я переконаний, що того не можна доказати. Забирає слово проф. Грушевський: Конгрес, що має відбутися, — говорить він — має на цілі санкціонувати Центральну Раду, яку признали окремі організації, але яка потребує авторитетнішої санкції. Центральна Рада перемінить ся з національної організації в територіальну, міжнародну організацію. Вся наша акція, котра простеє до підготовлення автономії України, переводить ся в повнім контактї з тимчасовим правительством і має на цілі укріплення свобод демократичного ладу...

Представник російських с.-д. Логачов заявляє, що партія не признає за жадною національністю, навіть пануючою щодо числа, права октроювати політичний лад. Такий акт може наступити тільки по загальнім референдум. Винниченко від імени українських с.-д. прилучаєть ся до заяви Логачова

Начальник міліції Лепарський запитує: Яка сильна течія, котра проголошує гасло „Україна для Українців“. — Грушевський відповідає, що така течія існує, але вона дуже слаба. Вона стрічає виразну опозицію більшости свідомих Українців.

Представник воєнної ради, полковник Чехович, висловлює радість, що всі непорозуміння розсіяли ся. Течії, що викликали тривогу, як кажуть, піддержують Українці с.-р., Українці-шовіністи, які не думають відмовлювати ся від свого становища.

З цього видно, що централістичні зайшли елементи на Україні не здають своїх всеросійських позицій, але їх нахабна постава супроти самостійницького руху не зустрічає на жаль належної відправи з боку Українців.

Переходимо одначе до зїзду.

„Утро Росіи“ з 20 (7) квітня доносить в телеграмі з Кїва з попереднього дня: „В купецькїм зібранні відкрив ся український національний зїзд. Зарєєстровано більше ніж 1000 делегатів і багато гостей. Настрій дуже радісний. На місцях президії „Центральна Рада“. Зїзд відкрив проф. Грушевський, що привітав зібраних, а в їх числі салдатів Українців, делегатів петроградських полків, що перші піднесли стяг революції. Предсеідателем на пропозицію проф. Грушевського вибрано представника чорноморських козаків Ерастова, товаришами — делегатів петроградських полків Авдієнка і Гарбара. Президію доповнено представниками селянства, робітників, духовенства й інтелігенції. На пропозицію селянина-делегата ушановано пам'ять борців, що упали за волю України. Присутні відспівали „Заповіт“ Шевченка.

„Русское Слово“ з дня 27 (7) квітня зазначає, що всеукраїнський національний конгрес се немов завершенне ряду українських зїздів у Києві. Подає також цікаву подробицю, що селяне, які явили ся на зїзді побіч інтелігенції, прибули на зїзд пішки. Делегатів петроградських полків, які почали революцію, серед бурливих оплесків попрошено зайняти місця в президії. Вибраний у склад президії матрос чорноморської фльоти Пімененко зложив заяву про готовність Українців матросів активно боронити волі України“.

„Утро Россія“ з 22 (9) квітня доносить під датою попереднього дня з Києва: „Небувалий зрив ентузіазму серед учасників українського конгресу викликав прапор з портретом Шевченка, урочисто внесений до помешкання, де відбувався конгрес. Один з учасників конгресу ставить пропозицію, прийняте гучними оплесками, скасувати пам'ятник Миколая I перед університетом, а на тім місці, де стоїть фігура ката Шевченка, поставити пам'ятник поетови.— В сіоністичних шарах росте переконання, що Жиди повинні піддержати національні змагання Українців.— Присутній на українськїм конгресї артільний батько Левитський протестує проти жадань Поляків, які думають, що є Польща і Московщина, а нема України. Україна не часть Польщі. Поляки організують свої полки, але не посилають їх на фронт, а держать їх тут, дожидаючи комплікацій на Україні. Бесїдник пригадує ту частину останньої декларації польської Державної Ради, де говорить ся про землю з мішаним польським населенням, що тяжить до Польщі. Знаємо ми, про які землі говорить ся — говорить Левитський — але руки геть!“

З рефератів цікавий реферат Садовського про територію будучої автономної України. Західною границею України повинна бути люблинська й городненська губернія, південно-східною — Кубаць, північною Припять, полудневою — Азовське й Чорне море, але без полудневого Криму. Вся територія займає простір 513.000 квад. верств, по переписи 1897 р. на ній було 16 мільонів людей, нині 30 мільонів, Українці творять на ній 75% мешканців.

„Русское Слово“ з 22 (9) квітня доносить з Києва з датою попереднього дня: Ділова частина другого дня конгресу присвячена головню рефератови про питання про автономію. Велика більшість бесїдників зазначає, що теоретичні питання автономії мало цікавлять їх. Треба конче говорити про практичне здійснення негайної автономії, щоб всеросійські Установчі Збори мали справу незабстрактним питанням про автономію України, а з довершеним фактом. Деякі бесїдники старають ся говорити про самостійність України, але їх голоси тонуть у загальній масі сторонників автономії в будучій федеративній російській республіці.

До змісту реферату Садовського додано тут ось що: Деякі бесїдники думали, що треба ще більше розширити границі будучої України. Зокрема ті бесїдники наставляли на необхідности прилучити до України полудневий беріг Криму.

На вечірнім засіданню конгресу прийнято такі резолюції:

1) Український національний Зїзд признаючи, російським Установчим Зборам право санкції нового державного порядку в Росії, а також автономії України й федеративної будови російської республіки, думає одначе, що до часу російських Установчих Зборів сторонники нового порядку на Україні не можуть лишати ся пасивними, але в згоді з меншими народностями повинні творити невідложно основи її автономного життя. Ідучи на стрічу бажанням тимчасового правительства в справі організації об'єднання громадських сил, зїзд признає невідложною потребою організацію краюї ради з представників українських земель, міст, національностей і суспільних шарів, ініціативу якої повинна взяти Українська Центральна Рада.

2) Український зїзд, признаючи право всіх націй на політичне самоозначення, думає, що межі між державами треба установити згідно з волею пограничного населення, що для забезпечення сього конче потрібно, щоб допущено на мирову конференцію крім представників воюючих держав і представників тих народів, на територіях котрих ведеть ся війна, в тім числі і Українців“.

„Русскія Вѣдомости“ з 22 (9) квітня подають телеграму П. Т. А.: На український національний зїзд прибули представники не тільки від міст і сіл України. Є також представники Петрограду, Москви, Одеси, Миколаїва, Томська й інших дуже далеких міст. Далі подана резолюція в справі автономії України.

Сумніви В. Науменка.

„Кіевская Мысль“ з дня 27(14) марта ч. 73 приносить велику статію В. Науменка п. з. „Думи старого Українця про сучасну хвилю“, в котрій між іншим читаємо:

„Огже старий лад упав. Вей обставини обіцюють у будучинї для російського громадського життя лекший і світлійший кут, як донині. Але чому-ж у мене на душі при всїй свідомости сього гарного часу зявляється якийсь сум, а почасті навіть смуток?“

Я — Українець по походженню, я Українець по переконанню, що все своє свідоме життя звязав з питанням мого національного я. Як се не гірко, але доводить ся признати, що серед Українців дуже часто поширені випадки, що є дві ознаки національності не все покривають ся. Українців з походження багато, мільони, але Українців з переконання дуже мало. Ось є перша причина мого душевного суму. Правда, отсей сум зараз же розвівається, коли пригадаєш, що головна причина загублення свідомости свого національного я лежала саме в умовах багатовікового життя України, в обставинах старого режиму, коли всі свободи були під замком, а свобода національного самоозначення під подвійним замком. Не буду я тепер пригадувати всіх історичних моментів, які пережив мій рідний край, коли все робило ся нарочито для того, щоб придушити в Українцях почуття своєї національності; занадто вже відомі єї моменти з історії України. Хочу тільки зазначити сю обставину, що хоч ті моменти залежали головним чином від влади старого режиму, який не переносив загалом принципу свободи для горожан, але невиключно від сеї влади. Колиб тільки одна власть була причиною погамування українського розвитку, то тепер нам, Українцям, з облекшеною душею можна було б тільки сказати: „Згинь на віки, минуле, хай процвітає нове життя!“ Але знову, говорю, є і щось друге, що є причиною мого душевного смутку й деяких сумнівів.

Новий режим, що є вислідом зміненого відношення громадських сил, змінить певно і попереднє відношення правного устрою до українського питання, безумовно счеркне обридливі закони, циркулярї й розпорядки властей, які творили всякі форми ланцюгів, що ними сковувано не тільки політичні погляди Українців, але й їх культурно-просвітні заходи в усіх областях аж до таких меж, як заборона української правописі. Вірю, що все се відійшло в область минулого й не вернеть ся назад. Але чи змінив ся від сього серед широкого громадянства на великих просторах Росії погляд на саму суть національної справи і зосібна на українське питання? Аджеж в українськїм національнїм русї не тільки упавша власть увесь час бачила всїяку небезпеку; — свіжі бо всі ті виступи проти сього руху, що йшли з найріжнороднійших боків. Не кажучи вже про праві елементи, котрі не були скупі на ріжнородні обвинувачення свідомих Українців у зраді держави, мазепинстві і т. д. Досить багато покладали праці для здескредитування їх і ті особи, котрі стояли і стоять в рядах поступової, ліберальної, а иноді навіть радикальної Росії.“

В дальшій тягу своєї статі Науменко збиває всі ті обвинувачення, широко спинаєть ся над тим, як Українцям важко приходило ся класти початки національної роботи, котра тримала ся виключно безінтересовною працею і матеріальними жертвами піонерів українського руху, й говорить дальше так:

„Є у нас ще й принципиальні противники українства, котрі розглядають українську справу з особливого роду державної точки погляду. Місячник „Русская Мысль“ се головний штаб такої політики. Не дивлячи ся на те, що провідники сього штабу закликають російську суспільність всіма засобами бороти ся з українством, я можу тепер при умовах більше рівних шансів боротьби признати, що вони льогічно послідовні: коли вони з своєї точки погляду бачуть шкоду для розвитку російської державности в факті розвитку окремих національностей в сій державі, то вони мають право й навіть обовязок боронити свого погляду, але виключно, так мовити, по лицарськи, чесним способом, а не так, як се було дотепер. Тоді, коли українство поліційними силами було здушене за горло, з табору ліберальних журналістів роздавали ся оклики: що „російська поступова громадська думка повинна енергічно й без усяких двозначностей і уступств вступити в ідейну боротьбу з українством.“ Згодьте ся, пане П. Струве, що вступати з вами в полеміку в такій делікатній справі, знаходячи ся в поліційних кліщах, незовсім було зручно.

Не можна промовчати і ще одної групи противників, які, правда, останніми часами майже не заявляють про себе голосно, але в приватних розмовах висловлюють ту точку погляду, що український націоналізм є занадто дрібною справою в порівнянню до загально-політичних і соціальних питань. Хай буде так, алеж се є питання чисто теоретичного характеру і спір про нього можна провадити, зовсім не торкаючи ся практичної роботи в життю, тим самим він не може вносити загострення у відносини.

Отсе цілий ряд тих важких обставин, в яких все ще знаходить ся тепер українська народність. Переживаючи ті самі моменти нового конструування, які спільні для всіх російських горожан, йй доводить ся установлювати і свої приватно-національні внутрішні питання і свої відносини до інших народностей, а се при наведених угорі ворожих течіях з боку і при слабій зорганізованости свідомих представників свого народу — дуже важка річ.

І все таки на склоні своїх літ безмежно щасливий я тим, що дожив до світлої зорі обновлення мого Рідного Краю. Вірю, що обновлене російське громадське життє не тільки не буде ставити перепон для справедливого розв'язання всіх заплутаних питань, але своєю братерською участю зробить все, щоб усі дотепер недержавні народности, а в тім числі Українці, почули нарешті себе повноправними горожанами. Вірю також і в те, що політичний такт, енергія і безмежна любов до Рідного Краю свідомих українських діячів легко зуміють найти спільну мову, на якій, не наражуючи свого достоїнства, можна було-б порозуміти ся з усіма поступовими групами російської суспільности, се значить, зуміють випрацювати таку політичну платформу, котра найкраще забезпечить мирний і спокійний розвиток усіх націй, полишаючи науці, життю і досвідови розроблювати дальші шляхи.“

Спокутований гріх.

„Річъ“ з 30 (17) марта приносить під сим заголовком отсю статью з приводу увільнення митр. Шептицького:

Голову греко-католицької церкви в Галичині, львівського митрополита графа Шептицького, який довго терпів у протизаконнім полоні, увільнено розпорядком тимчасового правительства й він повертає до рідного краю. Ся вість наповнить радістю серця всіх, у кім пристрасти не приглушили почуття права.

Увільненням голови галицької церкви з полону й увязнення спокутує нова Росія ще один гріх свого старого правительства. З точки погляду права арешт і увязнення гр. Шептицького не мали жадного усраведливлення. Старе правительство доконало акт вопіючого беззаконства.

На подібний акт насильства не зважили ся навіть німецькі військові власти. Голова церкви зайнятої та зрунованої ними Бельгії, кардинал Мерсіє, лишаєть ся на вільній стопі та своїми пастирськими посланнями поучає віруючих.

Крок старого правительства у відношенню до гр. Шептицького був нелише незаконним, але й він був шкідливим.

Він був шкідливим, як усе те, що робило старе правительство в зайнятій нашим військом країні, як її кожний крок у цивільній управі Галичини. Сьому старому правительству обовязані ми руїною цілої галицької епопеї.

Старе правительство, в очах якого щире й незалежне від сторонніх впливів виконання свого горожанського обовязку окремими особами було злочинством, не могло годити ся з поведенням митрополита.

Жадаючи від усіх хлопської підхлібности та пониження, воно не могло годити ся з тою незалежністю, з якою поводи́в ся голова церкви.

Світська власть чекала від нього зради державі. Синод і єпископ Евлогій—зради церкви.

Зайнявши Галичину, наше старе правительство поважило ся відобрати у народа те, що йому найдорозше, його мову та його віру. Від митрополита воно чекало співдїлання і благословлення.

Яко власть воно приказало вибити медалю з безсоромним написом „відірвані насильством — зєднані любовю“.

Бог судив инакше.

Засоби нашого старого правительства були добре відомі гр. Шептицькому й він не міг стати по його боці, зрадивши мову й віру свого народу. Але перед російським народом на совісти гр. Шептицького нема гріхів, нема провини.

Нема провини в тім, що він, уроджений в иншій державі, був вірний своїй вітчизні й не захотів зрадити її. Нема провини в тім, що він, вірний син і голова греко-католицької церкви, не захотів зрєкти ся її й підлягти Синодови та єпископови Евлогієви. Він виконав лише свій обовязок, переконуючи вірних не зраджувати свого рідного краю, не відступати від своєї віри.

Сю вірність своєму обовязкови поставило старе правительство в провину митрополита. Його полон і увязнення хай ляжуть на совість надхнителів гр. Володимира Бобринського й єпископа Евлогія. Нове правительство і в сїм разі не захотіло йти стежкою старого правительства.

Увільняючи митрополита Галичини з увязнення, нове правительство простягає руку помирєння „галицько-руському“ народови. Діти сього народу, що полишили ся ще в живих, безсумнівно оцінять сей акт запізненої усраведливости відродженої до нового державного життя великої Росії.

Юрев, 24 (11) марта 1917.

Проф. Грабар.

Політичний огляд.

Уся преса осередніх держав заповнена тепер вітками й выводами про мир, його умови й можливости. В мировій акції висуваєть ся на саме чоло акція соціалдемократичних політиків. Соціалдемократія Данії та Голяндії пильно заходить ся коло того, щоб в місяці маю скликати до Стокгольму міжнародню соціалістичну конференцію, ціль котрої — положити кінець світовій війні. Як основу мира проголошено: ніяких анексії, ніяких відшкодовань! Ніхто з воюючих держав не може вийти з сучасної війни розбитий і упокорений! Мир не може бути нікому накинений ані подиктований, він мусить вийти з взаємного порозуміння і

згоди, щоб вдоволяв усіх і нікому не давав причини до жадоби відплати, пімети, поновного воєнного розрахунку. Свою засадничу згоду на мир того роду обявили вже прилюдно світові отсі соціалдемократії: Росії, Австро-Угорщини й Німеччини. Вони не тільки домагають ся такого мира, але прирікають напирати на правительства своїх держав, аби вони офіційно в імени своїх держав зложили виразні заяви того змісту.

Австро-угорський міністер заграничних справ гр. Чернін пішов перший на стрічу отсим соціалдемократичним домаганням і оголосив в часописах урядову заяву правительства під наголовком: „Відповідь соціалдемократам“, в якій стверджує, що Австро-Угорщина рішучо не має наміру розширяти свої границі на кошт Росії і в кожній хвилі готова заключити мир без анексії російських областей. — Німецьке правительство не виповіло своїх намірів і поглядів на умови мира так виразно й недвозначно, як австро-угорське. Воно вдоволило ся тим, що на голоси німецьких прихвильників анексії, котрі підняли рішучий протест проти становища німецьких соціалдемократів в сій справі, заявило урядово, що тим бажанням анексіоністів не підчинить ся і не відступить від свого дотеперішнього становища.

Яке-ж було се дотеперішнє становище? Давно вже заявив німецький державний канцлер, що Німеччина не має наміру забирати собі хочби клапоть французької землі, обсадженої тепер німецькими військами, так само не хоче прилучувати до німецької держави що будь з бельгійської області. Отсе значило-б, що Німеччина не змагає до ніяких анексій на заході. Щодо сходу й балканських держав — канцлер висловив ся свого часу: поперше, що Німеччина ніколи не зверне польських земель під кормигу російського царя, подруге, що основою до переведення територіяльних границь між воюючими державами мусить бути той стан, який витворила війна, що треба взяти під увагу зміни, довершені військами осередніх держав.

Отсі слова не містять в собі, що правда, анексійних намірів, — вони кажуть тільки, що дотеперішні державні межі треба переунути, але не кажуть, чи в територіяльну користь осередніх держав, чи в користь нових самостійних державних організмів, що мали-б бути утворені з зайнятих областей. Тому отся заява неясна й дає місце всяким комбінаціям і можливостям. Навіть щодо Польщі страшила вже колишню свою недвозначність, бо царська кормига в Росії перейшла вже до історії і якби тепер осередні держави навіть звернули Росії зайняті польські землі, не пішли-б ще тим в розріз з колишньою заявою канцлера. Одним словом треба ствердити, що як заява Австро-Угорщини ставить ся щодо Росії і її області цілком на становище соціалдемократів, — так Німеччина не дала досі виразної відповіді на се питання. На перші дні мая заповідають промову канцлера в Райхстагу; може вона принесе виясненне.

Так само невиразне й неясне становище Росії. Рада робітників і солдатів, що стоїть під прапором соціалдемократа Чхеїдзе, а в тимчасовім правительстві має свого мужа довіря трудовика Керенського, заявляє ся за миром без анексії і відшкодовань. Офіційна оповістка тимчасового правительства, підписана президентом міністрів Львовим, стверджує, що Росія не має анексійних намірів; але міністер заграничних справ Мілюков голосить світови, що Росія мусить зайняти українські провінції Австрії, себто Галичину й Буковину, та прилучити до російської України й що Царгород і Дарданелі не можуть зостати ся в руках Туреччини. Між голосами міродатних і рішаючих чинників Росії бачимо таким робом далекойдучу суперечність, котра, здасть ся, нескорше вирівняєть і порішить ся, аж зійдуть ся російські Установчі Збори та скажуть своє остаточне слово.

Держави порозуміння (поза Росією) відкидають соціалістичну формулу мира, вони надіють ся, що сьогоднішня весняна офензива Франції й Англії проти Німеччини змінить воєнне положенне в некористь осередніх держав і що на тій основі порозумінне подиктує мир осередньому союзо-

ви. Дотеперішні невдачі англійсько-французької офензиви вказують, що такі надії порозуміння стають щораз більше безвиглядні.

Та хоча західні держави порозуміння не годять ся на соціалдемократичну формулу мира й бажають дальше вести війну, то се не є однозгідною думкою їх горожан. Противно! Бажанне мира захоплює, цілком природно, щораз ширші верстви англійського, французького й італійського народу та проявляє ся наверх організованою акцією. Ся акція іде в тім напрямі, щоб послухати заклику соціалдемократів Голландії та Данії, прийняти участь у міжнародній мировій соціалдемократичній конференції у Стокгольмі й сям робом зробити перший крок до помирення.

За висланнем делегатів на конференцію заявили ся: в Англії незалежна робітницька партія, у Франції „меншість“ соціалістичної партії й генеральна рада заводових робітничих організацій, в Італії управа соціалдемократичної партії, парламентарна соц.-дем. фракція і центральні фахових організацій. Також бельгійська соціалдемократія рішаєть ся взяти участь у стокгольмській конференції, її провідник і бельгійський міністер Вандервельде виїхав уже до Стокгольму.

Збираючи се все разом, треба ствердити, що світова війна увійшла в стадію повільної ліквідації. Суспільности всіх воюючих держав, змучені й виснажені довгим тривком воєнного стану, бажать однозгідно мира. Того самого бажать також правительства союзу осередніх держав, тільки правительства порозуміння відкидають і наразі думку про мирові переговори. Слово „наразі“ треба підчеркнути, бо можна напевно рахувати на те, що по закінченню тепер саме розпочатої англійсько-французької офензиви також правительства порозуміння згодять ся приступити до мирових переговорів. Все одно, чим ся офензива скінчить ся. Як принесе хочби незначні успіхи арміям порозуміння, порозумінне напевно розтрубить їх по світу яко свою перемогу й рішить ся простягнути руку до мира, вмовляючи рівночасно в себе самих і цілий світ, що побідило порозумінне, як же офензива не принесе успіхів, то й тоді порозумінне не стане дальше відхиляти ся від помирення, бачучи, що дальша війна безвиглядна, коли нічим скінчила ся так старанно підготована й з такою силою переведена офензива. В останнім випадку розходитиметь ся тільки про те, щоб якоесь прикрасити ту резинацію з далекойдучих цілей, на котру треба буде хоч-не-хоч згодити ся. Але про се подбають вже заводові дипломати, — вони-ж так знаменито уміють прибирати в гарні гасла й високі ідеї навіть найнижші й найбільш еґотичні цілі.

Отже — теперішня офензива порозуміння проти Німеччини на західнім боєвищі — се остання спроба на велику міру. Слідом за нею можуть, правда, піти ще менші спроби офензиви з італійського, а може навіть і з російського боку. Але то вже останні карти, які будуть виграні в сучасній війні. Кермуюча основна думка тепер не, як дальше вести війну, але як закінчити її. Се загальна думка всіх держав. Як де говорить ся противне, то тільки на те, щоб наразі закрити основну думку. Отсю основну думку підхопила міжнародня соціалдемократія і тому її конгрес у Стокгольмі се вступ до загального примирення.

Судячи поверховно, можна-б твердити, що разячою суперечністю до сказаного вище є поступованне Америки. А вже саме під пору, як світова війна стала хилити ся до кінця, Америка приступає до війни. Виповівши війну Німеччині, переводить з поспіхом і енергією уруженне. Саме доносять депеші, що парламент Сполучених Держав ухвалив закон про загальну обовязкову військову службу. В палаті репрезентантів голосувало за законом 397 послів, проти 34; в сенаті за 56, проти 31. Крім того палата репрезентантів ухвалила притягнути до військової служби всіх муштин від 21 до 40 року життя. Се вказує, що цілий американський політичний світ є за війною. Але не можна поминути й ось

яких явищ. Сенат ухвалив виставити й узброїти чотири дивізії піхоти та вислати їх під проводом бувшого президента Рузвельта на європейське боввище з помічю Французам. Палата репрезентантів відкинула се внесенне. Недавно тому заявив президент Вільсон, що Сполучені Держави щойно тоді будуть могли думати про висилку своїх військ на європейське боввище, коли виставлять і уружать повний мільон жовнірів, котрий лишити ся в Америці, і запевняти другий мільон, з котрого часть могла-б відіслати до Європи. Що говорять сї явища? Нащо Америці мільонової армії вдома? Чому репрезентанти накладають воєнну повинність в далеко ширшій мірі ніж сенат, але відкидають висилку чотирьох дивізій до Європи?

Отсї явища говорять, що американська Унія вмішала ся у воєнну заверюху не в сїй цілі, аби зараз брати ся за зуби з Німеччиною, але щоб використати воєнний запал і заколот задля переведення у себе таких реформ, котрі являють ся їй необхідні на будуче з огляду на її імперіалістичну політику. Ті необхідні реформи—то загальна обовязкова військова служба й воєнна готовість. Америка відчуває потребу узброїти ся від стіп до голови й тепер користуєть ся пригожими обставинами, щоб се перевести. Не проти Європи, а тим більше не проти Німеччини зброїть ся Америка, — тільки проти Японії. Японський імперіалізм віддавна входить у дорогу американському, інтереси капіталістів Японії перехрещують ся гостро з інтересами капіталістів американської Унії. Отса суперечність інтересів може легко довести до війни. Як з початком війни Японія вдала ся у війну не на те, щоб вислати свої війська до боїв з німецькими й австро-угорськими арміями, бо й досї сього не зробила, а тільки на те, щоб мати покривку до піднесення видатків на армію і флоту, до побільшення фабрик муніції, до усовершення воєнної справности своєї армії й удосконалення воєнних засобів, так у третім році війни Америка обявила війну Німеччині, щоб завести у себе загальну військову службу, виставити й вишколити армію, забезпечити воєнні маґазини в муніцію, — одним словом приготувати тя до війни проти Японії, але зробити се все нишком-пешком, не звертаючи уваги противників, а своїх горожан бідують, що прийшла необхідність станути до оружноі соротьби за демократію, свободу дрібних народів і т. д. і т. д. проти пруського милітаризму й деспотизму Гогенцолернів.

Президент Вільсон веде отсю свою політику дуже зручно й уміло. Палата репрезентантів орієнтуєть ся в положенню знаменито й тому не пішла за крикливим Рузвельтом, котрий тільки ддятого домагаєть ся участі в європейських боях, аби й собі щось значити, відіграти якусь ролю в сїй небувало важній історичній хвилі. Коли-ж сенат більшістю 56 голосів проти 31 заявив ся за авантюрицьким пляном Рузвельта, то се ще не значить, що незабаром Американці зявлять ся на європейським боввищі, а доказує тільки, що воєнна демаґогія Рузвельта найшла в сенаті достить пригожий ґрунт. Також инші ухвали сенату потверджують сю обставину, — він ухвалив напр. не заключати окремішнього мира, іменувати воєнних комісарів для Англії, Франції, Італії й Росії, що мали-б глядіти за одноцілним веденнем війни і т. д.

Світова війна з усіма своїми шкідливими наслідками в області міжнародної обміни засобами та виробами відбила ся погубно на цілій світовій торгівлі, але здаєть ся, найбільше болючо захопила нейтральні держави північної Європи: Данію, Швецію і Норвегію. Поминаємо Грецію; ся державка витерпіла стільки упокорень, знуцань і кривди, що перейде в історію яко яркий приклад безоглядного егоїзму саме тих держав, котрі виславляють себе оборонцями високих ідей людности та свободлюбности.

Се скрутне положенне північно-європейських держав стало спонукою до взаємного зближення та порозуміння щодо спільного ведення політики також і на господарським полі. Вже в часі війни відбув ся раз спільний зїзд усіх

трьох монархів сих держав, а на місяць май установлено зїзд всіх трьох президентів міністрів і міністрів заграничних справ. Не підлягає сумнівови, що найважнішим предметом нарад сього зїзду будуть господарські справи і зїзд може довести до господарського союзу скандинавських держав, але зїзд не може поминути й другої актуальної справи — мира. Тому привязують до нього велику вагу й покладають далекойдучі надії. В політичнім світі здогадують ся, що зїзд візьме під застанову письмо єспанського короля Альфонса, в котрім король предкладає правительству нейтральних держав проєкт інтервенції всіх нейтральних в користь мира. Зміст сього проєкту поки-що ще незвісний.

Дотеперішній єспанський президент міністрів гр. Романонес уступив, його місце зайняв ліберал Прієто. Причина уступлення лежить в тім, що Романонес змагав до того, щоб Єспанія вдала ся у війну по стороні порозуміння. Сим способом попав у суперечність з змаганнями єспанського народу, котрий бажає зберегти й на дальше нейтральність. Наслідком сеї суперечности відносини між президентом міністрів і населеннем так були загострили ся, що Романонес завісив конституційні права горожан. Але всі реакційні засоби не придали ся, Романонес мусів уступити! Новий президент міністрів привернув конституцію і заявив ся за удержаннем безумовної нейтральности, як довго се вдаєть ся погодити з честю і життєвими інтересами Єспанії.

В Австрії скликано остаточно парламент на день 30 мая. Кризу в міністерстві, спричинену уступленнем міністрів Бернрайтера, Урбана й Бобжиньского, полагоджено сим способом, що всі три міністри зостають ся надалше на своїх урядах. Німців успокоєно тим робом, що цісарь прийняв на послухання німецьких політиків і запевнив їх про прихильність до німецького народа, Поляків знову тим способом, що в письмі про скликанне парламенту правительтво зложило обіцянку, що з усією енергією буде змагати до того, щоб відокремленне Галичини було переведене парламентарною дорогою. Отже всі три міністри лишили ся в кабінеті не в тій надії, щоб парламент міг справді ухвалити їх бажання (німецькі й польські), але тому, бо переконали ся, що навіть погрозою уступлення не вдаєть ся їм присидувати правительству сповнити їх домагання в позапарламентарній дорозі. Ціла ся подія учить нас, який благодатний вплив має російська революція також на відносини в Австрії. Керманічі австрійської держави зрозуміли, що супротив освободження народів Росії з царського ярма неможливо в Австрії сповняти націоналістичні забаганки Німців на шкоду славянських народів або такіж самі забаганки Поляків на шкоду Українців.

Віденський парламент сходить ся отже по трирічній бездільности до роботи. Перша його задача буде вибрати президію й установити комісії, потім новий цісарь зложить перед парламентом приреченне шанувати конституцію, аж так же парламент велика й тяжка законодатна праця, що найважніше на полі державної господарки й пекучих соціальных потреб, спричинених війною. Сї справи дадуть так багато роботи, що ледви чи буде час зайняти ся національно-політичними питаннями. Нема отже великої надії, щоб справа відокремлення Галичини або національні домагання німецьких міщанських партій незабаром прийшли під обради парламенту.

Щодо Галичини — згадане письмо правительства дає ось які запевнення: 1. ц. к. правительтво буде цілком поважно старати ся, щоб цісарське письмо з 4 листопада 1916 було здійснене. В тій цілі наміряє правительтво негайно порозуміти ся щодо сеї справи з польським колом, взяти під свою розвагу дотичний проєкт кола й по можности взяти його під увагу. Самозрозуміла річ, що при сїм правительтво буде старати ся досягнути зближенне між обома народами краю. 2. Буде старати ся найти засоби й дорогу, щоб Галичині запевнити необхідні умови господарського розвитку й упорядкованого ведення краювої господарки. 3. При упорядкуванню фінансових відносин краю до держави хоче правитель-

ство виминути періодичні договори. 4. Правительство подбає про відшкодування страт, понесених краєм через війну, узглядаючи при тім стан державних фінансів, при чім має намір виплачувати краєви в річних ратах загальну якусь квоту, котру управа краю має обернути на підмоги для пошкодованих. 5. Правительство уживевсього свого впливу, щоб винагороди за воєнні чинитьби зараз виплачено; хоча війна приносить з собою багато недостач і жертв, то є волею правительства охоронити тяжко навіщене населення Галичини від усього, що могло-б бути уважане за непотрібну твердість, недостачу довіря або неприхильність правительства до краю. Ось якими гарними словами кінчить ся заява правительства.

Не радимо нікому брати надто поважно ані некорисної для нас першої частини сеї заяви ані її кінцевих обіцянок. Не можна попадати в зневіру, але так само не можна піддавати ся легкодушному оптимізмови. Треба твердо бороти ся за своє і непохитно обстоювати те, що уважаємо за необхідне для нас. Покладати ся передовсім на власні сили, в другім ряді шукати опертя о народній парламент, вязати долю нашого народу в Австрії з демократизацією і перебудовою цілої держави, шукати союзників серед тих політичних чинників, котрі таку обнову Австрії мають на цілі, — а всякі заяви правительства уважати тільки за те, чим вони є в дійсности, себто за вислід хвилевих відносин реальних сил, що проявляють себе чи то в середині держави, чи поза її межами. Змінити ся відносини, змінити ся і правительственні заяви. Головне наше завдання — се ненастанна праця над зміною відносин реальних сил в нашу користь, передовсім над видобуттем найбільше реальних сил з середини та споду нашої власної суспільности!

Щоб вовк був ситий і коза ціла, себто щоб гр. Тіса удержав ся при власти, а з другого боку щоб подати вигляд, буцім-то й Угорщина демократизуєть ся, — вистарав ся гр. Тіса о цісарське письмо до себе. Се письмо каже, що цісарь має повне довіре до гр. Тіси та його правительства й не бачить причини змінити правительство. Тому поручає йому даліше правити й негайно предложити цісареві проєкти законів, що були-б доказом вдячного признання за достойні подиву зусилля і патріотичне поведіння угорської нації під час світової війни. Се признання має містити ся в широко закровоєній системі соціальних улаждень і в розширенню виборчого права, котре, беручи під увагу життєві інтереси угорської держави, відповідало-б сучасній великій хвилі й жертвам, понесеним населенням.

Добре знаємо, що в конституційній державі не монарх укладає такі письма, але міністер, отже Тіса уложив таке письмо, якого йому було треба. Письмо безперечно гарне й багато обіцяюче. Якби таке письмо дістав міністер, що справді хоче перевести політичні й соціальні реформи в користь широких мас населення, то міг би на його основі предложити проєкт і справді демократичних законів. Але гр. Тіса не з тих! Від нього ждати демократизації було-б так само наївно, якби хтось ждав тепла від круглолицього місяця! Доказом на се є заповідь, як Тіса хоче розширити виборче право. Отже гр. Тіса оголошує, що хоче дати право голосування всім тим, хто у війську дослужив ся до ступня підфіцера або дістав медалю хоробрости. Тисячі жовнірів, що проливали свою кров, жертвували життє і стратили здоров'я в обороні своєї держави, не будуть мати й даліше жадного слова у життєвих справах держави, коли на їх ковнірі не заблизне підфіцера з зіздка або медалю на грудях. Право голосу дістануть ще й ті, що мають 8 моргів ґрунту й уміють писати й читати. (Дотепер мали ті грамотні, що платять 20 К безпосередніх податків). З того ясно, що тисячі міських і сільських робітників будуть і даліше позбавлені найважнішого політичного права. Цілю сього закона, впевняє гр. Тіса, є розширити виборче право, не нарушуючи основ дотеперішнього виборчого закона й не ослаблюючи нічим провідного політичного становища угорської інтелігенції.

Ось так виглядає в руках гр. Тіси демократизація політичного устрою Угорщини; не треба бути пророком, щоб угадати, як виглядатимуть його соціальні реформи; про яку-таку рівноправність націй краще й не згадувати! В. Т.

Вісти.

До наших читачів. Попереднє число видержала цензура цілий тиждень.

Київський губернський виконавчий комітет. Сформований з представників різних громадських організацій з цілої київської губернії губернський виконавчий комітет, який має справувати тимчасову власть у губернії, уконституував ся через вибір председателя, його заступника та членів тіснійшого комітету. Як доносить „К. М.“ з дня 10 квітня (28 марта), на председателя вибрано М. Суковкіна, заступником председателя Дмитра Дорошенка. До тіснійшого комітету увійшли: проф. М. Грушевський, В. Корольов (ветеринар, автор знаних розвідок з ветеринарії і співробітник українських видавництв), Микола Стасюк (з заводу гірничий інженір, знаний український кооперативний діяч, автор наукових розвідок з економії України), В. Сахновський, (лікар, редактор української часописи „Боротьба“, яка виходила в Києві в р. 1906), М. Синицький (київський адвокат, начальний адміністратор української часописи „Рада“, закритої перед війною), С. Франкфурт, І. Коган, А. Сербиненко (кооператор), Прокіп Понятенко (знаний укр. діяч і письменник, один з основників видавництва „Дзвін“), Христофор Барановський (начальний директор київського союзу кредитових товариств), Олександр Степаненко (ветеринарний лікар, член дирекції київського союзу кооперативного й інших українських товариств), Василь Шульгин (посол до Державної Думи, власник і начальний редактор газети „Кієвлянинь“), Дмитро Антонович, (син відомого історика Антоновича, основник і творець бувшої революційної української партії), А. Красовський і П. Лінниченко. — З сього складу тіснійшого комітету бачимо, що тимчасова власть в київській губернії знаходить ся майже виключно в руках свідомих Українців, загально знаних на місці з своєї громадянської діяльности на українськім ґрунті.

Київська „Земська Газета“ в українській мові. „Кієвская Мысль“ з 4 квітня (22 марта) доносить: Найблизше число київської „Земської Газети“ вийде в українській мові.

Збори київського духовенства. Дня 2 квітня відбули ся в залі Релігійно-просвітного Товариства в Києві, як доносить „К. Мысль“ з 4 квітня (22 марта), збори духовенства города Київа, присвячені обговоренню біжучої хвилі. Між иншим ухвалено від київського духовенства звернути ся з покличами до духовенства епархії, до інтелігенції, до робітників і селян не тільки в московській, але й в українській мові.

Зукраїнценне міської ради в Києві. „Новое Время“ з дня 21 (8) квітня містить телеграму з Київа такого змісту: Місцеву міську самоуправу зреформовано на основі пропорційности виборів. На 100 радних у Думі 1 місце дали Русским, 2 місця — Полякам, 12 — Жидам і 85 місць Українцям. Дуже широко зорганізовано пропаганду автономії України. Головною точкою, ріжниць з Великоросами є земельна справа. Ідея „чорного переділу“ тут чужа й непопулярна. Серед громадських груп розвиваєть ся на сій точці австрійська орієнтація Українців.

Українські зїзди в Києві. В „Кієвск-ій Мысли“ з дня 2 (15) квітня читаємо: В Києві перед скликанням українського національного конгресу, а також під час конгресу відбудуть ся такі зїзди й збори: 3, 4 і 5 квітня конференція української с.-д. робітничої партії, 4 квітня збори товариства „Просвіта“, 4 і 5 квітня установчі збори українських соціалістів-революціонерів, 5 квітня зїзд народніх учителів і професорів середніх та вищих шкіл, 6 і 7 квітня збори організаційного комітету українського селянського союзу, 6 квітня збори українського технічного й агрономічного тов

„Праця“, 8 і 9 квітня зїзд делегатів кооперативних союзів на Україні, 6, 7 і 8 квітня — український національний конгрес. Головна Українська Студентська Рада міста Києва скликає на 20 квітня конференцію зорганізованого українського студентства. Коже університетське місто висилає делегатів пропорціонально до числа зорганізованого студентства, рахуючи одного делегата на 50. При Українській Центральній Раді у Києві основано селянське бюро, яке скликає на 6 і 7 квітня перший зїзд селянських діячів для вибору організаційного комітету. Цілю сього комітету буде скликання загально-українського зїзду повновласників від селян, котрі належать до українського селянського союзу. До участі в зборах організаційного комітету запрошують ся відомих діячів селян з різних сторін України. — Організаційна комісія, що займаєть ся улаштуванням українських зїздів, звертаєть ся до студентів, курсисток і учеників середніх шкіл Українців з закликом, щоб узяли участь у працях комісії. Записувати ся можна в інформаційнім бюрі на Вел.-Володимирській ул. ч. 57 в Педагогічнім Музею.

Ухвали київського кооперативного зїзду. „Кіевская Мысль“ в ч. 77 з 31 (18) марта доносить: Київський губернський кооперативний зїзд, що закінчив ся, прийняв широку резолюцію з рядом постанов, з яких зазначимо отсі: Піддержувати всіма силами нове правительство й закликати всі інституції до укріплення нового ладу і забезпечення суспільного порядку та спокою на селі. Признаючи, що розгром нашої армії і поразка Німців поведе в першу чергу до зруйнування та спустошення нашого краю яко найблизшого до фронту та знищить для всієї країни осягнення народньої волі, — зїзд уважає святым обовязком усіх горожан прикликати всі інституції до забезпечення армії хлібом і всім необхідним. Зїзд признає необхідним, аби влади — зверху до низу — вибирав сам народ. Тому зїзд думає, що тільки демократично-федеративна республіка в Росії з національно-територіальною автономією України, з забезпеченням прав національних меншостей, забезпечить права народу.

Переходячи до питання про організацію нової народньої влади на місцях, зїзд постановив негайно скликати в кождім селі народні збори всіх мешканців даного села для вибору сільських комітетів, у руки котрих переходить вся власть у селі. В кождій волості творить ся волосна рада з представників сільських комітетів. На сю раду переходить вся власть у волості, причім давні галузи, котрими завідували до сього часу старости й старшини, переходять у руки волосних рад і сільських комітетів. У кождім повіті творить ся повітова рада з представників волосних і сільських комітетів, пропорціонально до числа населення (Київ виділюєть ся в особну одиницю). Повітова рада управляє цілим повітом. Члени повітової ради входять у число гласних повітового земського зібрання, після чого мають відбутися нові вибори членів земської управи.

Теперішню поліцію (стражників, урядників, приставів, ісправників і ин.) заступаєть ся народньою міліцією, котрою розпоряджають ся сільські, волосні й повітові комітети. Поліційні урядники, належні до військової служби, зголошують ся до військових начальників. Негайно касуєть ся мирових посередників і земських начальників.

Українську мову треба негайно увести в школі, суді, у всіх суспільних і державних інституціях. Зїзд закликає священників виголошувати проповіді в українській мові.

Вкінці кооперативний зїзд постановив звернути ся до правительства з просьбою, щоб усі засланці й вивезені з Галичини люде, серед котрих є багато заслужених діячів на полі просвіти й кооперації, дістали право й можливість негайно виїхати за границю або вибрати собі місце життя по рекомендації місцевих національних організацій.

Український педагогічний зїзд у Києві. „Русскія Вѣдомости“ з 20 (7) квітня доносять з Києва від власного кореспондента: Рівночасно (з українським с. д. зїздом) відбув ся український педагогічний зїзд. Попечитель округи Василенко привітав зїзд в українській мові. Зїзд прийняв резолюцію: „Українське учительство низшої, середньої і вищої школи,

приступаючи до українізації школи, буде разом з тим оберегати культурні права народностей, які живуть на Україні“. В числі інших прийнятих зїздом резолюцій є також резолюція, щоб зукраїнізувати від осени біжучого року учительські семінарії, заснувати на університеті катедри української мови й українознавства, та підготовлення учителів середньої школи. Постановлено викладати божий закон в українській мові; духовна школа на Україні повинна бути українською.

„Утро Россіи“ з 20 (7) квітня подає з Києва телеграму П. Т. А. з попереднього дня: Відкрив ся український педагогічний зїзд. Бере участь 500 люда. Предсідателем вибрано приватного доцента Сушицького. В ряді резолюцій зїзд признав необхідним: заснувати головну українську шкільну раду; зорганізувати педагогічні курси для підготовлення учителів початкових шкіл і курси для підготовлення інструкторів і лекторів у повітових і губернських городах; зукраїнізувати в осени б. р. учительські семінарії й інститути; завести при університеті, курсах і наукових округах катедри української мови й українознавства для підготовлення учителів середніх шкіл; завести науку релігії в українських народніх школах в українській мові.

Циркулярі попечителя київської наукової округи. „К. Мысль“ з 11 (29) квітня подає: Попечитель київської наукової округи М. Василенко звернув ся 28 марта до начальників наукових заведень і директорів народніх шкіл округи з отсим циркуляром: „З огляду на запити приватних осіб в управи наукової округи уважаю обовязком ствердити в ціли невідмінного кермування і виповнення, що ухвалою тимчасового правительства з 20 марта скасовано всі установлені правовими законами обмеження в правах російських горожан, причиною яких була приналежність до того або иншого віроісповідання, віри або національності, а в тім числі і обмеження щодо вступлення до наукових заведень всякого роду, як приватних і громадянських, так і державних, відбування в них курсів і користання зі стипендій, а так само зайняття навчанням і вихованням“.

Директорам народніх шкіл і начальникови холмської наукової дирекції розіслане отсей циркуляр нового попечителя: „В найблизшу великодню неділю має відбутися в городі Києві зїзд українських народніх учителів. Повідомляючи про се, прошу вас не робити перешкод у поїзді на сей зїзд тим з учителів початкових шкіл, що повірені вашій дирекції“.

Конференція українських соціал-революціонерів. Конференція українських соціал-революціонерів, що відбула ся у Києві, поставила домагання негайного заведення правосильної української автономії в рамках свобод, заведених тимчасовим правительством. Оборону краю треба так довго продовжати, аж осередні держави зречуть ся анексійних плянів. Конференція домагала ся участі всіх несаможітних народів у будучім мировім конгресі („Frankfurter Zeitung“, ч. 119, перше ранішнє виданне з 1 мая).

Зїзд української с. д. партії. „Русскія Вѣдомости“ з 20 (7) квітня подають з Києва від власного кореспондента ось що: Під предсідательством письменника Винниченка відбув ся в Києві зїзд української с. д. партії. На зїзд прибули дуже численні делегати з усіх кінців Росії. Референти констатували значний зріст партії серед робітників, а також серед військ. Зїзд прийняв резолюцію про автономію України яко про першу невідложну задачу українського пролетаріату та всієї України. Разом з тим партія дозволяє своїм членам піддержувати принцип федеративного ладу російської демократичної республіки й піддержувати автономічні змагання инших націй.

З українського життя в Києві. За поодинокими числами „Кіевск-ої Мысли“ вибираємо такі вістки про українське життя у Києві. 8 марта (ст. ст.) о 4 год. попол. в великій сільсько-господарській аудиторії відбули ся загальні збори студентів Українців політехніків. 8 марта о 8 год. веч. були в 14 аудиторії університету збори українських робітників. Того самого дня о 3-ій попол. в Софійськім катедральнім соборі відправлено панахиду по відомім українським громадян-

ськім діячі проф. Володимирови Антоновичеві. — 18 марта було загальне зібрання української студентської громади, засідання організаційного комітету українського військового клубу для затвердження статуту клубу, загальні збори співробітників Українців земського союзу, на яких обговорювалися питання, зв'язані з українською маніфестацією, збори Українців римокатолицького віросповідання для в'яснення біжучих справ. 22 марта відбули ся в 14 аудиторії університету загальні збори Українців — вихованців усіх середніх наукових заведень Київів, а в будинку педагогічного музею установчі збори української соц.-дем. робітничої партії. — 23 марта в 6 і пів год. веч. відбули ся загальні збори членів Укр. Наук. Товариства, а о 7 веч. в 14 аудиторії збори комітету всіх частей гарнізону „Українського військового клубу імени гетьмана Полуботка“. — 24 марта о 3-ій год. попол. в педаг. музею відбули ся збори Головної Української студентської Ради, о 7-ій год. там само нарада, уладжена українською військовою радою, на яку запрошено авіаторів, офіцерів і механіків, що находять ся у Київі і прибули з фронту, а в залі педаг. музею о 3-ій год. попол. відбули ся збори товаришів-Українців офіцерів, лікарів, військових урядників і салдатів, головню тих, що прибули з фронту до Київів. — 30 марта о 11 год. рано в X аудиторії комерційного інститута відбули ся збори „осередка“ українських організацій середньої школи, в 7 год. веч. в 11 аудит. університету були збори членів українського воєнного клубу, а в 8 год. веч. в 10 аудит. комерційного інститута віче Українок — урядничок усіх інституцій. — 3 квітня о 12 год. в пол. в педаг. музею були збори членів тов. „Праця“, а в 6 год. в 6-ій аудит. університету збори Українців-католиків. — В 12 год. в пол. відбули ся 4 квітня в педаг. музею збори „Просвіти“, а в 6 год. в народній аудиторії збори Українців адвокатів і їх помічників. — Дня 4 квітня в педаг. музею відбув ся концерт, присвячений визволенню України. В програму концерту мали увійти твори, що були до того часу заборонені. Брали участь пані Дорошенко, Кричевська, Стадник, Старостинецька і панове: Вороний, Маріяненко, Оришкевич, Павловський і інші.

Жіноче віче. „К. Мысль“ з 11 квітня (29 марта) подає: 27 марта жіноче громадянське зібрання уладило в помешканню городского театру жіноче віче. Зала театру не могла помістити всіх і значна частина жінок лишила ся перед дверми, уладивши тут імпровізовані збори. По українськи говорила пані Русова: „Спали кайдани з нашого рідного українського народу. На українській матери лежить велике завдання — виховати рідний край, викохати справжніх громадян“.

Організація українського селянства. „Рускія Відомости“ з 22 (9) квітня доносять з Київів від власного корреспондента: Відбув ся український селянський зїзд. Ціль зїзду — організація комітету селянського союзу та скликанне великого селянського зїзду. Вияснило ся, що по багатьох селах України утворено українські селянські союзи. В аграрній справі прийнято резолюцію, що земельне питання на Україні повинен порішити Український Соїм після здійснення національно-територіальної автономії.

10.000 рублів на будову української гімназії в Київі. „К. Мысль“ з 3 квітня (21 марта) доносить про таку жертву, зложеною під вражінням української маніфестації в Київі: В часі віча на Софійській площі Д. Куницький пожертвував 10.000 рублів на будову української гімназії. Маніфестанти уладили Куницькому овацію.

Українські газети й журнали. „Новое Время“ з 8 квітня (26 марта) доносить з Київів: Сьогодні вийшов український журнал „Стерно“, орган київського українського студентства. В багатьох містах України вийшли українські газети й журнали.

За виборним митрополитом. „Утро Россіи“ з 6 квітня (24 марта) в телеграмі з Київів доносить: Місцеве духовенство підняло питання про необхідність мати виборного митрополита.

Дмитро Дорошенко генерал-губернатором для Галичини й Буковини. „Русское Слово“ з дня 22 (9) квітня в телеграмі з Київів доносить: Одержано тут телеграму від міністра президента князя Львова з повідомленням, що проф. київської гімназії, українського громадського діяча Д. Дорошенка іменовано комісаром для Галичини й Буковини з правами генерал-губернатора. — Як доносить „Утро Россіи“ з дня 20 (7) квітня, до комісара тимчасового правительства будуть належати всі справи цивільної адміністрації зайнятими областями, до помочи йому будуть покликані місцеві краєві й повітові комітети.

Нова організація адміністрації зайнятих частей Галичини й Буковини. „Русское Слово“ з дня 14 (1) квітня в телеграмі з головної квартири повідомляє: Галицько-буковинська комісія при комітетах південно-західного фронту земського Союзу й Союзу міст предложила Мілюкову меморіал про організацію адміністрації в Галичині й Буковині. Вилужені в меморіалі головні засади знайшли у міністра одобрення. Ся справа буде розглядати ся на раді міністрів. В меморіалі гостро критикуєть ся руйнуючу роботу старого правительства в зайнятих областях і підносить ся необхідність переведення в життє таких реформ: 1. відновлення органів місцевої сільської й міської самоуправи; 2. полишення населенню повної свободи привертнути або старі форми самоуправи або перемінити їх на нових основах; 3. допомагати відновленню діяльності місцевих громадських організацій, кооперативів, кас дрібного кредиту й ин.; 4. відновлення судівництва, полишивши жидівським громадам права автономії (? Ред.); 5. передачі всіх справ опіки над населенням Союзам земств і міст та місцевим громадським організаціям; 6. переведення реформи управи діяльністю місцевих громадських організацій, кооперативів і кас дрібного кредиту.

3 Житомира. „К. Мысль“ з 12 (30) квітня доносить з Житомира під датою 28 марта: Городський виконавчий комітет постановив телеграфічно просити А. Брусілова арештувати й вислати до Петрограду почайвського архимандрита Віталія, що розвивав шкідливу діяльність серед військ.

3 Чернигова. „Утро Россіи“ з 22 (9) квітня доносить з Чернигова під датою попереднього дня: Відбуває засідання тульський селянський зїзд. Не зважаючи на слоту, бере участь до 400 делегатів. Зїзд відкрив представник головного комітету всеросійського селянського союзу Кулябко-Корецький; настрої делегатів якраз революційний. Одержано привіт від попечителя наукової округи.

3 Полтавщини. „К. Мысль“ з 13 квітня (31 марта) доносить з Полтави під датою 29 марта: Відбули ся організаційні збори українського селянського союзу. Прийнято плятформу — федеративну автономію України й націоналізацію землі. Вибрано організаційний комітет. Постановлено скликати селянський зїзд у Полтаві 16 квітня.

3 Острога. „К. Мысль“ з 11 квітня (29 марта) доносить з Острога під датою 28 марта: Громадянський комітет випустив поклики до сільського населення в українській мові в цілі познайомлення з теперішньою хвилею. Селяне виявляють живий інтерес до теперішніх подій і жадливо читають поклики.

3 Білої Церкви. „К. Мысль“ з 31 (18) марта доносить під датою 16 марта з Білої Церкви: Свято революції відбуло ся з небувалим підємом. В поході брало участь буквально усе населення від малого до великого. Над товпою віє дуже багато прапорів, між ними українські, польські. На чолі маніфестації військові часті. Дута оркестра. Свято закінчило ся вічем на центральній площі. Як бесідники виступали члени комітету, повітовий комісар Мошков, представники робітників і салдатів різних національностей. Всі закликували до зеднання, організації, збільшеної праці для підтримки і укріплення нового ладу.

Товариства „Просвіта“ засновано в селі Селешинах і городі Кобыляках на Полтавщині, як доносить „Кієв. Мысль“ з 13 квітня (31 марта).

Шевченкові вечерниці в Петрограді. „Річч“ з 3 квітня (21 марта) доносить: 18 марта відбули ся вкінці Шевченкові вечерниці, відложени наслідком революційних подій. Тутешні Українці перший раз згадували вільно свого батька Тараса. Вечерниці мали виїмково урочистий характер: і на сцені й серед публіки панував великий ентузіазм. Сам вигляд естради уводив у настрій наших днів. На місці царського портрету красували ся революційні й національні стяги, зпід яких у зелені виступав бюст Кобзаря України. Вечерниці почали ся з опізненням: ждали на митрополита Шептицького, появу котрого зустріли окликами „слава“. По звичаю вечерниці почали ся „Заповітом“, перший раз виконаним без пропусків. Яко солісти виступали артисти тутешніх театрів: Слатина, Петренко, Коваленко, Большаков, Коченовський. Жук прочитав біографію Шевченка у віршах. Уралов читав поезії Шевченка.

Представники Української Національної Ради в президента міністрів кн. Г. Львова. „Кіевская Мысль“ з 6 квітня (24 марта) доносить з Петрограду під датою попереднього дня: Президент міністрів Г. Львов прийняв представників Української Національної Ради Лотоцького й Степницького, що предложили спис кандидатів, рекомендованих ними на комісарів тимчасового правительства в українських губерніях. Князь Львов указав, що тимчасове правительство могло б прийняти предложених кандидатів, якби все населення губернії, а не тільки Українці, згодило ся на іменування тих осіб. У відповідь на се представники Українців указували, що при уложенню спису кандидатів Українська Національна Рада вибирала осіб, що тішать ся пошаною всіх національностей, які заселяють Україну, та що в тім змислі їх кандидати не повинні стрінути протесту. Львов обіцяв прийняти до відома вказівки Української Ради. Далше представники Українців предложили від імени Ради кандидатів на попечителя харківської й одеської наукових округ: професора Чубінського, київського громадського діяча Науменка й відомого педагога Лубенця.

Міністер просвіти А. Мануйлов про національні школи. „Утро Росії“ з 14 (1) квітня подає розмову співробітників часописей з міністром народної просвіти А. Мануйловим, котрий прийняв їх попереднього дня. В сій розмові сказав між иншим міністер, що вийшов дозвіл на законне існування шкіл з наукою в рідній мові. „Провідні основи мого проекту — сказав про се А. Мануйлов — щодо української школи вже одобрено тимчасове правительством. Згідно з моїм проектом у початкових школах в місцевостях з українським населенням дозволяеть ся на вченне в українській мові при умові забезпечення прав меншостей. Російську мову буде викладати ся в сих школах від другого року науки як обовязковий предмет, яко загально-державну мову. В учительських семінаріях і інститутах заведеть ся науку української мови, літератури, історії, географії, а у вищих наукових заведеннях української мови, літератури, історії й українського права. Відкритте середніх наукових закладів з наукою в українській мові буде зовсім вільно дозволувати ся окремим особам; тим, що скінчили сі гімназії, можна давати і права, коли вони вдоволяють вимогам державної гімназії, при умові викладу мови. Аналогічні вказівки дав я попечителеви оренбурзької наукової округи, професорови Лазаревському інституту Гордлевському щодо музультманської школи. Такі самі засади переведеть ся в надбалтійських провінціях, естонській, лотиській і інших школах“.

Національні легіони в російській армії. „Утро Росії“ з дня 6 квітня (24 марта) в статі, присвяченій справі національних легіонів, між иншим пише: В Петрограді в міністерстві війни думка про сформування національних легіонів з початку зустріла опозицію на тій підставі, що тепер по скасуванню національних обмежень всі сини Росії однаково славно можуть бити ся в рядах російської армії. Але потім ся справа взяла инший оборот і 1-го квітня в міністерстві війни відбудеть ся з сього приводу спеціальна нарада, на яку запрошено представників українських і жидівських організацій, які дали почин сій справі.

Національні партії. „Кіевская Мысль“ з 21 (8) марта подає телеграму П. Т. А. з Петрограду з датою попередньо-

го дня: Відбула ся нарада представників деяких національних і соціалістичних партій в справі установаження між ними контакту в боротьбі за признание національних прав народностей Росії. В нараді взяли участь представники соціалістів-народників Литви, жидівської робітничої партії соціалістів-територіялістів і української соціалістичної партії. Вказувано, що побіда революції ставить питання про здійснення гасла — політичного й культурного самоозначення. Постановлено зорганізувати тимчасове організаційне бюро, якому поручено увійти в зносини з усіма національними й соціалістичними партіями.

Рада об'єднаних національних організацій. „Кіевская Мысль“ з 13 квітня (31 марта) доносить з Москви під датою 29 марта: В Москві утворила ся Рада об'єднаних національних організацій, до котрої увійшли представники: Поляків — Ледніцький і Даровський, Жидів — Трайнін і першодумець Якобзон, Українців — Хвостов і ин. Рада ставить собі за ціл пропаганду і підтримку ідей про права національних меншостей.

Південно-російська конференція соціал-революціонерів. „Утро Росії“ з 20 (7) квітня подає з Харкова під датою 6 квітня: Закінчили ся роботи південно-російської конференції соціалістів-революціонерів. У конференції брали участь 76 делегатів з 13 губерній України. Конференція признала необхідним зближення обох соціалістичних партій і постановила привітати всі практичні кроки в тім напрямі. Об'єднання партії с. р. з групами трудовиків конференція вважає відхиленням від клясового інтернаціонального соціалізму, який лежить в основі партійної програми, але признає концентрацію всіх сил демократії необхідною умовою успіху російської революції й одобрює тактичну згоду з помірковано народницькими течіями, як в цілі здійснення мінімуму соціально-політичних домагань пролетаріату трудового селянства, так і для боротьби з контр-революційними спробами.

„Югоросси“. „Русское Слово“ з дня 14 (1) квітня подає в телеграмі з Києва таке: В противагу скрайньому українському рухові, що іноді доходить до шовінізму, організуєть ся товариство „Югороссов“, яке ставить собі цілю об'єднання російських демократичних елементів на території України. „Югороссом“ називаєть ся той, хто признає своєю мовою російську літературну мову, а місцем своєї діяльності територію — вільною України. Товариство буде старати ся освітлювати й боронити права національної меншости і бороти ся з усіма вузько-національними течіями, звідки-б вони не походили. При розв'язанню всіх громадських питань товариство буде йти рука в руку з українською демократією, вимагаючи скрізь пропорціонального представництва.

Українська соціална демократія. Московське „Утро Росії“ з дня 30 (12) квітня подає: Вчора відбуло ся (в Москві, Ред.) засідання членів української соц.-дем. партії. На зібранню вибрано делегатів від місцевого комітету партії на загально-укр. соц.-дем. конгрес, який і відкрийть ся в Києві дня 19 (6) квітня. На конгресі будуть обговорювати ся крім організаційних питань також питання про програму партії та про відношення до політичного моменту. Головним аранжером конгресу є відомий український письменник Володимир Винниченко.

На зїзді партії кадетів, як подає „Кіевская Мысль“ з 11 квітня (29 марта) — сказав у своїй промові Родічев: „Про прилученне Галичини можна говорити тільки яко про вільне прилученне до вільної Росії“.

✓ **Російські полонені Українці в Австро-Угорщині й Німеччині про російську революцію і про українську справу в Росії.** Вістку про політичний переворот в Росії прийняли російські полонені в Австро-Угорщині й Німеччині з великим одушевленням. Полонені Українці, зосереджені в окремих українських таборах: Фрайштадт (в Австрії), Раштат, Зальцведель, Вецляр (в Німеччині) і зв'язаних з ними робітничих групах, почали ухвалювати на своїх вічах різні резолюції й петиції до Тимчасового Правительства з привітанням для Тимчасового Правительства й революційного війська та з домаганням повернення національних прав

українському народові. В деяких таборах прийнято крім того петиції до Тимчасового Правительства з жаданням про поліпшення долі полонених. Майже однострунний текст політичної петиції полонених Українців містить такі домагання до російського Тимчасового Правительства :

„щоб в основу нових, як тимчасових порядків, так і нових основних законів заложено й переведено до краю повне народоправе (повнота влади народові); щоб при перетворенню Росії на демократичну державу повно вшановано національні права окремих націй. Як Українці жадимо, щоб український народ, який поклав менші жертви для свободи Росії ніж інші народи, дістав повні національні права на своїй власній землі через привернення назад основ переяславського договору 1654 р., безправно нарушеного московськими царями; щоб українському селянству привернено назад відняті царями в українського народу й роздаровані царським слугам землі; щоб в інтересі розпочатого народом великого діла заключило правительство революції як найшвидше мир на основах, які гарантували б вільний розвиток усім народам Європи“.

Додатково ухвалювано подекуди про скликання Українських Установчих Зборів у Києві.

Свої петиції пересилають полонені до Союзу визволення України у Відні й Берліні яко до організації, що допомагає полоненим в їх самодіяльній праці над піднесенням свого культурного рівня і національної свідомости, з відписами для Ради робітничих і салдатських депутатів, для думських послів з України, для Центральної Української Ради в Києві й для Союзу визволення України.

Крім полонених Українців також полонені інших народностей — Великороси, Жиди й інші — надсилають до Союзу свої привіти та бажання під адресою Тимчасового Правительства, Ради робітничих і салдатських депутатів, соціалістичних партій, окремих думських послів і ин.

Під українською петицією по день першого мая н. ст. зібралося по верх 20.000 підписів. Присилка підписів не спинається ся далі.

Не маючи наразі змоги переслати петиції полонених по призначінню, Союз визволення України доводить до публичного відома про факт прийняття тих петицій і про зміст петиції полонених Українців через оголошення сього комувікату в пресі. Дня 6 мая 1917. За Президію Союзу визволення України у Відні: М. Меленевський, А. Жук. За централу Союзу визволення України в Берліні: А. Скоропис-Йолтуховський.

Дальші підписи під петицією полонених Українців можна посилати на адресу: Ukrainische Kriegsgefangenenorganisation in Freistadt (Ober Österreich) або: Bund zur Befreiung der Ukraina, Wien, VIII, Josefstädterstraße 79, II St. Tür 19.

Нарада управителів таборових шкіл для виселенців. Президія Української Культурної Ради скликала на день 12-го квітня с. р. у Відні шкільно-педагогічну нараду управителів таборових шкіл для виселенців, аби упорядкувати науку в згаданих школах. На сю нараду явилися управителі шкіл таборів у Гмінд, Вольфсберг, Хоцен і Греді. Окрім того взяли участь у нарадах: голова І секції У. К. Р. пос. А. Левичкий і члени президії та канцелярії У. К. Р. Наради відбувалися перед полуднем під проводом віцепрезидента У. К. Р., посла д-ра О. Калесси, а пополудні під проводом президента У. К. Р. й віцепрезидента палати послів Ю. Романчука. Темою наради були питання організації шкіл, наукових плянів і напрямів виховання таборового шкільництва, яке з природи речі мусить бути примінене до обставин таборового побуту та змін, котрі потягає за собою переміщення виселенців. Провідною ідеєю наради було бажання продовжати шкільно-виховуючу працю на еміграції сим способом, щоб вона, не зважаючи на деякі непоборні труднощі, могла гідно й корисно відповісти завданню правдиво національної школи у тих взірцях, які ставить українська нація до свого будучого народнього шкільництва. Наукові пляни мають зокрема відповісти відмінним вимогам ведення науки в школах, що обіймають дітвора, яка

перед війною розпочала науку в школах Галичини, Буковини й Волині. Організацію і науку школи в таборі українських виселенців з Волині у Греді рішено вести відповідно до тих досвідів, які зроблено в організації нашого шкільництва на Волині, та придатні деякі учительські сили, що були зайняті у волинських школах. Окремий предмет наради становили основи організації шкіл для менших гуртків дітвори наших виселенців, розміщених по селах Чехії та Долишньої Австрії. Рішаючи педагогічно-дидактичні основи організації тих останніх шкіл, постановлено зокрема для дуже дрібних гуртків дітвори утворити шкільну організацію, ведену мандрівними учительськими силами. Окрім того обговорювано справу шкільного нагляду, організації шкіл для виселенців з Галичини й актуальні питання з обсягу внутрішньої організації, основ карности й потреби, як усіх шкіл загалом, так також поодиноких зокрема. Наради, які тривали з 2-годинною перервою цілий день до пізнього вечера, дали позитивні успіхи та причинять ся безперечно до одноцільності й систематичности у веденню, як шкільної науки, так і просвітної праці над нашими виселенцями. Наради закінчив проф. др. Ол. Колесса промовою, в якій вказав на дотеперішні висліді зусиль і праці Української Культурної Ради згідно з тими основними дініями, які вказали тяжкі умови життя наших виселенців, а ближше означили організаційні збори Української Культурної Ради.

Вечір, присвячений українській справі. Дня 14 квітня уладив секретарь фльотового союзу в Берліні — Ліхтерфельде, др. Чирски, в гімназії Арндт у Далем вечір, присвячений Україні. Звідомлення з сього вечора подаємо на підставі ч. 88 часописи „General-Anzeiger für Groß-Lichterfelde und Dahlem“, де знаходимо статтю „Українська справа“. Вечір, на який явило ся розмірно небагато публіки, „не зважаючи на величезну вагу української справи“, відкрив директор Кремер промовою, в якій вказав, що Росія творить небезпеку для будуччини, тому розшматкування і зменшення велета було б тільки корисне для Німеччини. Зменшення можна досягнути через відділення чужонаціональних областей від великоруського тулуба. Погляд Німеччини звертається на Польшу, що тепер дістала автономію, на Фінляндію, Кавказ, а передовсім на Україну, швидкого визволення котрої бажать з серця всі Німці.

Так був приготований ґрунт для викладу відомого політичного письменника Акселя Шмідта. На вступі значив він, що се невдячна задача говорити про Україну, бо Росія від століття зусею силою вміла спинити познайомлення західної Європи з Україною і її мешканцями. Навіть рідну мову й історичну традицію здавила Росія так, що імя нещасливого народу зникло з пам'яті Європи. Тепер референт перейшов до історії. Коріні держави лежали в старій київській державі Варягів, котра згадується вже в 9 стол. по Хр., стояла у живих торговельних зносинах з Візантією і за князя Володимира прийняла в 988 р. грецьке християнство. Сій державі припала наслідком її географічного положення дуже важна під історичним оглядом роля бути для західної Європи заборолом проти хвиль монгольсько-татарських орд і багато з тих військових сил знищили Українці або бодай відперли їх. Одначе українські князі стояли також у безперервним бою з зависною московською державою і з захилянню литовсько-польською державою і винищували таким робом найкращі сили свого народу. Безнастанні напади з усіх боків приневольили Українців забезпечити ся бодай з одного боку й вони мусіли згодити ся в 1654 р. на персональну унію з московською державою. Сей союз приніс нещасте Україні, бо забезпечена Україні незалежність ділання назовні була для Москви терном в серці й вона умовила ся з литовсько-польською державою поділити Україну. Скрізь шукав помочи засуджений на смерть народ, навіть з Прусією переговорював його повновласник в 1791 р., але всі старання були безуспішні. Правда, сміливий гетьман Мазепа в союзі з шведським королем Карлом XII пробував ще скинути московське ярмо, але поразка під Полтавою 1709 р., спричинена твердою упертістю шведського короля Карла XII, рішила долю його та його

народу. Українська шляхта, змучена вічною боротьбою, спольщила ся і змосковщила ся, одначе селянський стан лишив ся досі чисто-українським. Багато вивандрувало до східної Галичини й пробувало звідти невдатими повстаннями принести волю незабутньому рідному краю. Наслідком російської денационалізаційної системи ледви чи знають сьогодні Українці, що вони були колись могутнім вільним народом, але любов рідного краю та змагання до волі лишили ся в них. В революції 1905 р. взяли вони діяльну участь, а 64 українських послів тодішньої Думи зажадали волі України, та вільна Україна була для Великоросів неможливістю і українські послы щезли по нових виборах до Думи. З сеї причини не чути при теперішній революції про участь Українців, котрі не сподівають ся вже жадної згоди на їх бажання від російських можновладців, без огляду на їх партійність.

Багата земельними продуктами та скарбами, Україна є життєвою потребою для Великоросів і відірванне її від тулуба влучило-б його в його найважливішим життєвим нерві. Колиб удало ся відірванне, розвиток України пішов би таким шляхом, як Болгарії по відірванню від Туреччини. Теперішні Українці думають про свою народність, а в таборі полонених у Зальцведелі, де приміщено Українців окремо від інших народів Росії, міг бесідник зауважити, як полонені використовують час, аби опанувати в слові й писемі свою напів забуту мову. Українці в числі 35 мільонів се живі свідки розбишацької Московщини й розвязка української справи се вдячна задача всіх дійсно культурних народів. Чи теперішня російська революція проти своєї волі причинить ся до того, се ще питання, але тамошні переміни так дуже ослабили Московщину й військовий бойовий фронт, що в звязку з сильним довірем до геніальности Гінденбурга можна мати довіре, що в недалеке часі вибе хвиля визволення поневоленних Росією народів, передовсім Українців.

По тих виводах, прийнятих живими оплесками, була перерва, на якій відомий співак Семенів відспівав кілька пісень свого народу, текст котрих передтим пероложив на німецьку мову. З мягкого й притім сильного голосу артиста, чистого та ясного аж до найвищих тонів, можна було виразно пізнати невагаючи тугу нещасливого народу за остаточним визволенням. Грімкі оплески почули ся. Потім пан Аксель Шмідт представив зібраним ряд світляних образів з історії, життя й штуки Українців і дав відповідні пояснення. Одно й друге стрінуло живе зацікавлення серед зібраних, Статя кінчить ся бажанням: „Хай незабаром усміхнеть ся Українцям витужена воля, ми, Німці, з серця бажаємо їм сього.“

Провокатори — Галичане. У списі „Русскаго Слова“ київських провокаторів подибуєм імена двох Галичан. Перший Андрій Веретельник, що брав участь зразу в українським літературним русі, потім пристав до москвофілів і став писати в „Нов-ім Времени“ й „Прикарпатск-ій Руси“. Жандармській управі рекомендував його департамент поліції. Тепер живе в Полтаві, де є управителем одної друкарні. Доносив про український рух, а зокрема про український рух серед учнів середньої школи (Юнацька Спілка). Другий Йосиф Сироїд, 31 літ, уродженець Львова, в Києві появляеть ся в 1913 р., як управитель „Української Книгарні Літературно-Наукового Вістника“ 1915 р. Є конторщиком Олександрівського шпиталю. Прибране імя Охотов. Одержував 60 рублів місячно. Доносив про українські настрої й діячів, а також одержував окремі поручення в справі нагляду над учнями вищих і середніх шкіл.

Як Москалі табору Дунасердагель відносять ся до української справи. Як тільки заговорили в Росії різні нації про свої права, і в нашій таборі між інтелігенцією зявив ся живий інтерес до національних питань. Щоб показати, як відносять ся Москалі до українського питання, я наведу такий приклад. В 16 бараці товариш П. читав реферат на тему: „Революція в Росії і національне питання“. Людей було повний барак. Були Москалі, Вірмени, Жиди й інші. Товариш П.

представив присутним схему, по якій мають народи майбутньої вільної Росії управляти ся самі собою. Як річ ішла за автономію для різних націй, всі присутні уважно слухали й на їх лицях можна була читати згоду з такими державними засадами; коли-ж зайшла річ за самостійну Україну, Москалі зашухукали поміж собою, а один з них навіть не втерпів і обурений запитав у свого товариша, також Москаля: „та где же тогда будет Расія, когда і хахлам дадим автономію?“ Той зачав його потішати, кажучи: „не бойся, ето оні только здесь говорят об автономіі, а когда в Расію приедут, оні не пасмеют і піснуть — ми їм скоро глотку заткнем“. Я стояв з заду у них, почув се та й кажу їм: „е, ні, не заткнете; бо поки ви приїдете в Росію, то наша Україна буде вже самостійною державою“. Другий такий приклад. В 26 бараці, де живе табору інтелігенція, якось читали німецьку газету, в якій між иншим було написано, що український національний конгрес в місті Києві на своїм зібранні рішив оголосити себе тимчасовим правительством всієї України. Як тільки почули сю новинку Москалі, почали ганити Українців за їх непатріотичність до Росії в таку тяжку хвилину. А один учитель, Москаль орловської губ., дуже обурив ся і висловив ся ось як: „ех, несчастная хахландія, что делает, гетьмана захотелі!“ і вилаяв ся поганою московською лайкою. Як бачимо, московська інтелігенція ніяк не хоче згодити ся з існуванням українського питання, яке в теперішній час являеть ся найважливішим питанням, котре конче потрібно порішити, як можна, скорійше, бо воно найголовніше з усіх питань і від його порішення буде залежати доля російської держави. При таких поглядах Москалів на українське питання всім Українцям, як в полону, так і вдома треба зібрати всі свої духові й фізичні сили для захисту своїх політичних, економічних, соціяльних і інших прав. Пора нам сказати їм, що ми — Українці і своїх прав, які виборемо, нікому не дамо й будемо їх боронити скрізь, де-б ми не були. Полонений Полтавець Н. Одаренко.

До відома всім полоненим про письма на українській мові. Багато полонених запитувало нас в різних часах, чи безпечно писати письма до дому, на Україну, на українській мові, чи перепустить такі українські листи російська цензура, чи не покарають за се потім? Відповідаємо тепер усім, що не тільки дозволено полоненим писати письма до дому на своїй рідній мові й що за се не може бути жадної кари, але що кожен Українець-полонений инакше не повинен писати, як тільки на своїй рідній українській мові. Се національний обовязок кожного Українця. Доволі старі царські власти знущали ся над нашою мовою, доволі безглузді наші вороги висміювали її! — нехай наші брати й батьки на Україні, що підняли там боротьбу за волю нашої Рідної Країни, довідають ся, що й ми з ними, побачуть, що й наші полонені не галяні надурно часу в неволі й не цурають ся тепер більше свого власного Народу, своєї рідної української мови. Пишіть же всі тільки по українськи, вітайте в письмах своїх родичів і знайомих з перемогою революційного народу над царською неправдою, підбадьорюйте до дальшої боротьби за землю і волю і повну свободу та державну самостійність Українського Народу.

Адреса газети полонених-Українців „Розвага“. Подаємо знову до відома всім полоненим адресу газети полонених-Українців табору Фрайштадт „Розвага“: Ukrainische Lagerzeitung, K. u. k. Kriegsgefangenenlager Freistadt, Ober-Oesterreich.

Зміст: М. Грушевський. Повороту нема. — А. Лип. М. Василенко і С. Сьремов про українську справу. — М. Троцький. Національне питання в Росії. — Організація українського війська. — Зїзд українських поступовців. — Всеукраїнський національний зїзд у Києві в днях 6, 7 й 8 квітня. — Сумнів В. Науменка. — Проф. Грабар. Спокутований гріх. — В. Т. Політичний огляд. — Вісти.

Відповідає за редакцію: Микола Троцький.
З друкарні Адольфа Гольцгаузена у Відні.